

**KATALOG
RADNIH MJESTA
ZA OSOBE SA
INVALIDITETOM**

KATALOG RADNIH MJESTA ZA OSOBE SA INVALIDITETOM

Izdavač: Centar za razvoj i podršku – CRP Tuzla

Dizajn: www.undo.ba

Štampa: Grafing Tuzla

Tiraž: 1000 primjeraka

Mjesto i godina izdavanja: Tuzla, april 2010 g.

Izvori informacija:

Udruženje Centar za razvoj i podršku Tuzla

Internet portal Moj Posao.hr

Koalicija „MOGU, HOĆU, ZNAM“

Kontakt: +387 35 364 320

e-mail: crp@bih.net.ba

www.crp.org.ba

Udruga za promicanje inkluzije - RH

Ijudi.rad:razvoj:

Institut za razvoj tržišta rada

Institut za razvoj tržišta rada - RH

Kampanja podržana od:

SADRŽAJ

<i>INFORMACIONE TEHNOLOGIJE IT</i>	<i>7</i>
<i>KNJIGOVODSTVO</i>	<i>11</i>
<i>OBRTNIČKA ZANIMANJA</i>	<i>12</i>
<i>ODJELI ZA LJUDSKE RESURSE</i>	<i>33</i>
<i>OPŠTE RUKOVODSTVO I OPŠTE POSLOVNE FUNKCIJE</i>	<i>34</i>
<i>POLJOPRIVREDA</i>	<i>36</i>
<i>PR MARKETING</i>	<i>40</i>
<i>TURIZAM I UGOSTITELJSTVO</i>	<i>46</i>
<i>ZDRAVSTVO I FARMACIJA</i>	<i>47</i>
<i>OSTALA ZANIMANJA</i>	<i>49</i>
<i>PREPORUKE ZA POSLODAVCE – KARAKTERISTIKE POJEDINIH VRSTA INVALIDITETA</i>	<i>55</i>
<i>IZVOD IZ UN KONVENCIJE O PRAVIMA OSOBA SA INVALIDITETOM</i>	<i>56</i>
<i>IZVOD IZ ZAKONA O PROFESIONALNOJ REHABILITACIJI, OSPOSOBLJVANJU I ZAPOSŁJAVANJU OSOBA SA INVALIDITETOM FEDERACIJE BiH</i>	<i>57</i>
<i>IZVOD IZ ZAKONA O PROFESIONALNOJ REHABILITACIJI, OSPOSOBLJVANJU I ZAPOSŁJAVANJU INVALIDA REPUBLIKE SRPSKE</i>	<i>60</i>

UMJESTO PREGOVORA

Katalog mogućih radnih mjesta kreiran je s ciljem prevazilaženja predrasuda i eliminisanja diskriminacije prilikom zapošljavanja osoba sa invaliditetom u Bosni i Hercegovini.

Obzirom na opštu neinformisanost, njegova osnovna namjena je da utiče na podizanje svijesti poslodavaca o stvarnim radnim sposobnostima osoba sa invaliditetom i motiviše ih na što intezivnije zapošljavanje po principu jednakih mogućnosti za sve.

Isto tako, katalog bi trebao inspirisati i podstaći one osobe sa invaliditetom koje do sada nisu smatrale da radnim angažovanjem mogu doprinijeti poboljšanju vlastitog životnog standarda, statusa u društvu, ali i razvoju BH društva u cjelini.

I pored vrlo teške i složene ekonomsko-socijalne situacije u kojoj se nalazi Bosna i Hercegovina, u Federaciji BiH i Republici Srpskoj su na snazi izuzetno kvalitetni zakoni, koji poslodavcima i osobama sa invaliditetom omogućavaju niz pogodnosti, beneficija i stimulativnih mjera pri zapošljavanju i samozapošljavanju.

Sadržaj ovog kataloga je isključivo preporuka poslodavcima i osobama sa invaliditetom, a nastao je kao rezultat dugogodišnjeg rada srodnih organizacija i institucija iz regije u rješavanju problematike zapošljavanja i samozapošljavanja osoba sa invaliditetom, i kao takav, ni u kom slučaju ne predstavlja ukupnu ponudu mogućih radnih mjesta ili zanimanja. Katalog je moguće preuzeti i u PDF formatu na: www.crp.org.ba.

Za njegovu izradu, uglavnom su korištene informacije koje su rezultat projekta "Zapošljavanje osoba s invaliditetom - stručna podrška poslodavcima", finansiranog od strane Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi Republike Hrvatske u 2008/2009 godini. Navedeni projekat su realizovale Udruga za promicanje inkluzije i Institut za razvoj tržišta rada Republike Hrvatske, uz podršku portala MojPosao (više o projektu na: <http://www.moj-posao.net>).

Ovo je prilika, da se za ustupljene informacije najsrdačnije zahvalimo.

Informacione tehnologije
Poljoprivreda
PR/Marketing
Knjigovodstvo
Turizam
Obrtnička i ugostiteljstvo
zanimanja
Zdravstvo
i farmacija
Ljudske resurse
Ostala
Opšte rukovodstvo i poslovne funkcije
zanimanja

Informacione tehnologije

• Administrator baze podataka •

Opis radnih zadataka na radnom mjestu

- pregled elektronske pošte (e- mail)
- kontaktiranje klijenata (tel./e- mail.; ažuriranje podataka)
- ažuriranje baze
- administrativna podrška na projektima regrutiranja
- analiza podataka vezanih za bazu podataka
- praćenje događaja na tržištu rada
- uređivanje/editiranje sadržaja na web stranici
- pisanje ugovora, ponuda, itd.

Primjeri iz prakse zaposlenih osoba s invaliditetom na navedenim poslovima

- tjelesni invaliditet
- oštećenje vida
- eventualno oštećenje sluha
- teškoće u govoru

Moguće prilagodbe na radnom mjestu

- uklanjanje arhitektonskih barijera za osobe s tjelesnim invaliditetom
- prilagođavanje računara (dodatna oprema i adekvatan računarski program), te videća podrška u manjem dijelu čitanja materijala koji se ne mogu isčitati skenerom za osobe s oštećenjem vida

Napomene

- gluhoća zavisno o razini rehabiliteta osobe zbog telefonskih kontakata
- za uređivanje i editiranje sadržaja na web stranici potrebna je videća podrška osobi sa nedostatkom vida

Lični asistent će svakom zaposleniku s invaliditetom olakšati posao - on nije neophodan u svim radnim zadacima, već samo u nekim elementima. To može biti i vanjski član, a tu ulogu može preuzeti i neki član postojećeg radnog tima. Kod zapošljavanja, potrebno je obratiti pažnju na pojedinačne sposobnosti i mogućnosti svake osobe s invaliditetom - svaki slučaj je i jednak i različit.

Uvijek je poželjno dodatno procijeniti stepen invaliditeta i tome prilagoditi radne zadatke.

Informacione tehnologije

• Grafički dizajner •

Opis radnih zadataka na radnom mjestu

- izrada prijeloma teksta
- dizajn materijala za štampu
- dizajn prema specifičnim potrebama – npr. dizajn knjiga
- odlasci u štamparije – dogovaranje saradnje

Primjeri iz prakse zaposlenih osoba s invaliditetom na navedenim poslovima

- tjelesni invaliditet
- eventualno oštećenje sluha
- teškoće u govoru

Moguće prilagodbe na radnom mjestu

- uklanjanje arhitektonskih barijera i lični asistent za odlaske u štamparije
- podrška kolega kod kontakta s vanjskim saradnicima za osobe s oštećenjem sluha

Napomene

Lični asistent će svakom zaposleniku s invaliditetom olakšati posao - on nije neophodan u svim radnim zadacima, već samo u nekim elementima. To može biti i vanjski član, a tu ulogu može preuzeti i neki član postojećeg radnog tima. Kod zapošljavanja, potrebno je obratiti pažnju na pojedinačne sposobnosti i mogućnosti svake osobe s invaliditetom - svaki slučaj je i jednak i različit. Uvijek je poželjno dodatno procijeniti stepen invaliditeta i tome prilagoditi radne zadatke.

Informacione tehnologije

• Programer •

Opis radnih zadataka na radnom mjestu

- programiranje
- održavanja starih projekata
- kretanje u nove projekte
- izrada softwera
- nema komunikacije s vanjskim članovima – izvan same organizacije

Primjeri iz prakse zaposlenih osoba s invaliditetom na navedenim poslovima

- tjelesni invaliditet
- teškoće u govoru
- oštećenje sluha
- oštećenja vida

Moguće prilagodbe na radnom mjestu

- uklanjanje arhitektonskih barijera za osobe s tjelesnim invaliditetom
- čitači ekrana, govorne jedinice za kompjutere, softwer za slabovidne, Brailleove elektronske bilješke za osobe s oštećenjem vida
- tekstualni telefon za osobe s oštećenjem sluha

Napomene

Lični asistent će svakom zaposleniku s invaliditetom olakšati posao - on nije nužan u svim radnim zadacima, već samo u nekim elementima. To može biti i vanjski član, a tu ulogu može preuzeti i neki član postojećeg radnog tima.

Kod zapošljavanja, potrebno je obratiti pažnju na pojedinačne sposobnosti i mogućnosti svake osobe s invaliditetom - svaki slučaj je i jednak i različit.

Uvijek je poželjno dodatno procijeniti stepen invaliditeta i tome prilagoditi radne zadatke

Informacione tehnologije

• Web administrator/operativa •

Opis radnih zadataka na radnom mjestu

- praćenje statistike (novi oglasi, postojeći oglasi, upisivanje podataka u tablicu, itd.)
- analize, optimizacije logotipova za klijente
- postavljanje banner
- postavljanje google kampanje
- razmjena oglasa (npr. nedavno je napravljen novi web site)
- interni sastanci na sedmičnoj bazi

Primjeri iz prakse zaposlenih osoba s invaliditetom na navedenim poslovima

- tjelesni invaliditet
- blaži poremećaji govora
- oštećenje sluha
- oštećenje vida
- teškoće u govoru

Moguće prilagodbe na radnom mjestu

- ovisno o procjeni funkcije ruke prilagođen kompjuter, arhitektonski prilagođen prostor, slušalice za osobe oštećenog vida i sluha, eventualna povremena asistencija kolega
- kompjuter s govornom jedinicom sa slušalicama za osobe s oštećenjem vida
- eventualno lični asistent

Napomene

Lični asistent će svakom zaposleniku s invaliditetom olakšati posao - on nije nužan u svim radnim zadacima, već samo u nekim elementima. To može biti i vanjski član, a tu ulogu može preuzeti i neki član postojećeg radnog tima. Kod zapošljavanja, potrebno je obratiti pažnju na pojedinačne sposobnosti i mogućnosti svake osobe s invaliditetom - svaki slučaj je i jednak i različit. Uvijek je poželjno dodatno procijeniti stepen invaliditeta i tome prilagoditi radne zadatke.

• Knjigovođa, računovođa •

Opis radnih zadataka na radnom mjestu

- knjiženje računa
- priprema faktura
- obračunavanje plata
- izrada finansijskih izvještaja
- vođenje dobavljača
- vođenje glavne knjige, vođenje blagajne
- rad u programskim jezicima Word, Excell

Primjeri iz prakse zaposlenih osoba s invaliditetom na navedenim poslovima

- tjelesni invaliditet
- oštećenje sluha
- oštećenje vida

Moguće prilagodbe na radnom mjestu

- uklanjanje arhitektonskih barijera za osobe s tjelesnim invaliditetom
- prilagođavanje računarskih programa za slijepe i slabovidne

Napomene

- za prilagođavanje je potrebna procjena invaliditeta

Lični asistent će svakom zaposleniku s invaliditetom olakšati posao - on nije neophodan u svim radnim zadacima, već samo u nekim elementima. To može biti i vanjski član, a tu ulogu može preuzeti i neki član postojećeg radnog tima. Kod zapošljavanja, potrebno je obratiti pažnju na pojedinačne sposobnosti i mogućnosti svake osobe s invaliditetom - svaki slučaj je i jednak i različit. Uvijek je poželjno dodatno procijeniti stepen invaliditeta i tome prilagoditi radne zadatke.

Obrtnička zanimanja

• **Alatničar** •

Opis radnih zadataka na radnom mjestu

- dizajniranje alata
- modeliranje alata
- izrada, brušenje i fina obrada
- računarsko upravljanje u izradi alata

Primjeri iz prakse zaposlenih osoba s invaliditetom na navedenim poslovima

- tjelesni invaliditet
- oštećenje sluha
- teškoće u govoru

Moguće prilagodbe na radnom mjestu

- znakovni jezik za osobe s oštećenjem sluha- mada ni to nije potrebno ako je osoba dobro rehabilitovana

Napomene

Računarska tehnologija izrade alata pruža široke mogućnosti za razne invaliditete.

Lični asistent će svakom zaposleniku s invaliditetom olakšati posao - on nije nužan u svim radnim zadacima, već samo u nekim elementima. To može biti i vanjski član, a tu ulogu može preuzeti i neki član postojećeg radnog tima.

Kod zapošljavanja, potrebno je obratiti pažnju na pojedinačne sposobnosti i mogućnosti svake osobe s invaliditetom - svaki slučaj je i jednak i različit. Uvijek je poželjno dodatno procijeniti stepen invaliditeta i tome prilagoditi radne zadatke.

• Autolimar •

Opis radnih zadataka na radnom mjestu

- pregled oštećenog vozila
- demontiranje dijelova
- izravnavanje, uklanjanje oštećenja, peglanje
- montaža dijelova

Primjeri iz prakse zaposlenih osoba s invaliditetom na navedenim poslovima

- oštećenje sluha

Moguće prilagodbe na radnom mjestu

- lični asistent
- znakovni jezik za osobe s oštećenjem sluha- nije potrebno ako je osoba dobro rehabilitovana

Napomene

- kontaktiranje sa strankama, preuzimanje poslova mogao bi preuzeti lični asistent, kolega ili nadređeni

Lični asistent će svakom zaposleniku s invaliditetom olakšati posao - on nije nužan u svim radnim zadacima, već samo u nekim elementima. To može biti i vanjski član, a tu ulogu može preuzeti i neki član postojećeg radnog tima.

Kod zapošljavanja, potrebno je obratiti pažnju na pojedinačne sposobnosti i mogućnosti svake osobe s invaliditetom - svaki slučaj je i jednak i različit. Uvijek je poželjno dodatno procijeniti stepen invaliditeta i tome prilagoditi radne zadatke.

Obrtnička zanimanja

• Keramičar •

Opis radnih zadataka na radnom mjestu

- skidanje starih pločica
- ravnanje površina
- ljepljenje pločica
- rezanje pločica

Primjeri iz prakse zaposlenih osoba s invaliditetom na navedenim poslovima

- oštećenje sluha
- eventualno: intelektualne teškoće

Moguće prilagodbe na radnom mjestu

- eventualno prilagođavanje električnih alata sa optičkim signalima za osobe s intelektualnim teškoćama, pomoć radnog asistenta ili kolega

Napomene

- prve dvije stavke bi mogle raditi i osobe s intelektualnim teškoćama i osobe s problemima mentalnog zdravlja

Lični asistent će svakom zaposleniku s invaliditetom olakšati posao - on nije nužan u svim radnim zadacima, već samo u nekim elementima. To može biti i vanjski član, a tu ulogu može preuzeti i neki član postojećeg radnog tima.

Kod zapošljavanja, potrebno je obratiti pažnju na pojedinačne sposobnosti i mogućnosti svake osobe s invaliditetom - svaki slučaj je i jednak i različit. Uvijek je poželjno dodatno procijeniti stepen invaliditeta i tome prilagoditi radne zadatke.

Obrtnička zanimanja

• Krojač •

Opis radnih zadataka na radnom mjestu

- uzimanje mjera
- šivanje ravnih štepova
- šivanje obruba
- izrada rupica za dugmad
- specijalni prošivi
- krojenje

Primjeri iz prakse zaposlenih osoba s invaliditetom na navedenim poslovima

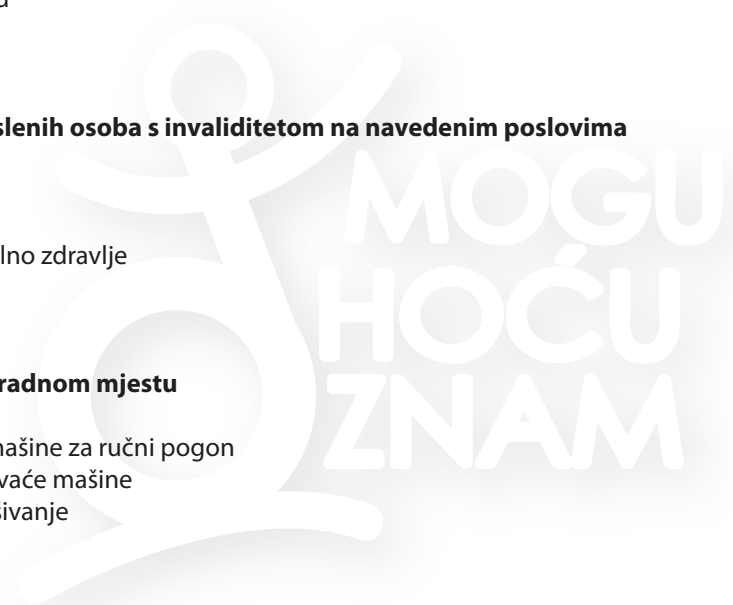
- tjelesni invaliditet
- oštećenje sluha
- psihičke teškoće/mentalno zdravlje
- intelektualne teškoće
- teškoće u govoru

Moguće prilagodbe na radnom mjestu

- prilagođavanje šivaće mašine za ručni pogon
- prilagođavanje visine šivaće mašine
- lijeva/desna mašina za šivanje

Napomene

Lični asistent će svakom zaposleniku s invaliditetom olakšati posao - on nije nužan u svim radnim zadacima, već samo u nekim elementima. To može biti i vanjski član, a tu ulogu može preuzeti i neki član postojećeg radnog tima. Kod zapošljavanja, potrebno je obratiti pažnju na pojedinačne sposobnosti i mogućnosti svake osobe s invaliditetom - svaki slučaj je i jednak i različit. Uvijek je poželjno dodatno procijeniti stepen invaliditeta i tome prilagoditi radne zadatke.

• Operater u primarnoj preradi drveta •

Opis radnih zadataka na radnom mjestu

- obrada, brušenje, fina obrada dasaka, letvi, ploča
- jednostavnija izrada galanterije
- lijepljenje, bojenje
- pakovanje, utovar, istovar

Primjeri iz prakse zaposlenih osoba s invaliditetom na navedenim poslovima

- oštećenje sluha
- teškoće u govoru
- intelektualne teškoće
- psihičke teškoće/mentalno zdravlje

Moguće prilagodbe na radnom mjestu

- znakovni jezik za osobe s oštećenjem sluha - mada ni to nije potrebno ako je osoba dobro rehabilitovana

Napomene

Lični asistent će svakom zaposleniku s invaliditetom olakšati posao - on nije nužan u svim radnim zadacima, već samo u nekim elementima. To može biti i vanjski član, a tu ulogu može preuzeti i neki član postojećeg radnog tima. Kod zapošljavanja, potrebno je obratiti pažnju na pojedinačne sposobnosti i mogućnosti svake osobe s invaliditetom - svaki slučaj je i jednak i različit. Uvijek je poželjno dodatno procijeniti stepen invaliditeta i tome prilagoditi radne zadatke.

Obrtnička zanimanja

• Pekar •

Opis radnih zadataka na radnom mjestu

- vaganje namirnica
- miješenje tijesta
- oblikovanje tijesta
- pečenje
- pakovanje, sortiranje

Primjeri iz prakse zaposlenih osoba s invaliditetom na navedenim poslovima

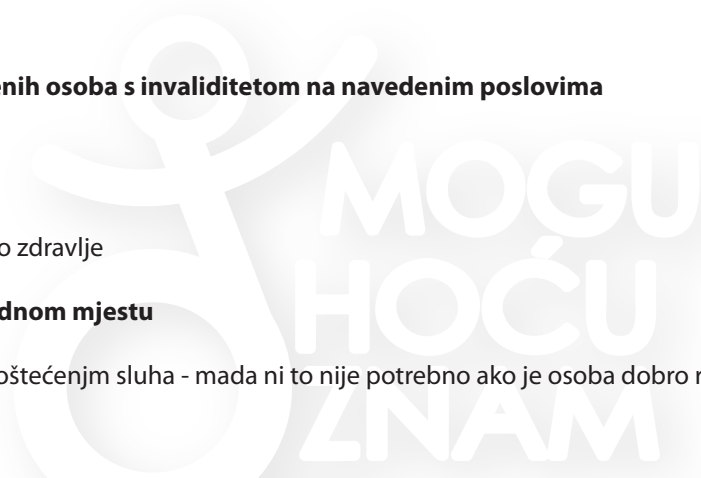
- oštećenje sluha
- teškoće u govoru
- intelektualne teškoće
- psihičke teškoće/mentalno zdravlje

Moguće prilagodbe na radnom mjestu

- znakovni jezik za osobe s oštećenjem sluha - mada ni to nije potrebno ako je osoba dobro rehabilitovana

Napomene

Lični asistent će svakom zaposleniku s invaliditetom olakšati posao - on nije nužan u svim radnim zadacima, već samo u nekim elementima. To može biti i vanjski član, a tu ulogu može preuzeti i neki član postojećeg radnog tima. Kod zapošljavanja, potrebno je obratiti pažnju na pojedinačne sposobnosti i mogućnosti svake osobe s invaliditetom - svaki slučaj je i jednak i različit. Uvijek je poželjno dodatno procijeniti stepen invaliditeta i tome prilagoditi radne zadatke.

Obrtnička zanimanja

• Pomoćni autolakirer •

Opis radnih zadataka na radnom mjestu

- skidanje dijelova koji se ne lakiraju, vađenje sjedala
- čišćenje i pranje vozila
- odmašćivanje podloga
- nanošenje aktivne temeljne boje
- skidanje laka
- temeljenje podloga
- brušenje kita
- mokro brušenje vozila
- skidanje korozije
- kitanje, nadkitavanje
- zaštićivanje prije lakiranja
- montaža dijelova unutar vozila
- čišćenje i zaštita dijelova vozila
- poliranje laka

Primjeri iz prakse zaposlenih osoba s invaliditetom na navedenim poslovima

- intelektualne teškoće
- oštećenje sluha
- psihičke teškoće/ mentalno zdravlje
- tjelesni invaliditet

Moguće prilagodbe na radnom mjestu

- pomoć radnog asistenta za osobe s intelektualnim teškoćama
- eventualno znakovni jezik za osobe oštećenog sluha, i ako nije uslov, ako je osoba dobro rehabilitovana

Napomene

Lični asistent će svakom zaposleniku s invaliditetom olakšati posao - on nije nužan u svim radnim zadacima, već samo u nekim elementima. To može biti i vanjski član, a tu ulogu može preuzeti i neki član postojećeg radnog tima.

Kod zapošljavanja, potrebno je obratiti pažnju na pojedinačne sposobnosti i mogućnosti svake osobe s invaliditetom - svaki slučaj je i jednak i različit. Uvijek je poželjno dodatno procijeniti stepen invaliditeta i tome prilagoditi radne zadatke.

• Pomoćni autolimar •

Opis radnih zadataka na radnom mjestu

- mjerenje i zacrtavanje daljinskih mjera
- rezanje, piljenje
- siječenje i turpijanje lima
- savijanje lima
- spajanje dijelova u cjelinu
- rastavljanje cjeline na dijelove
- ravnjanje lima
- spajanje zavarom i lemom
- radovi na ispušnom vodu i mehanizmima vrata
- skidanje i postavljanje stakla

Primjeri iz prakse zaposlenih osoba s invaliditetom na navedenim poslovima

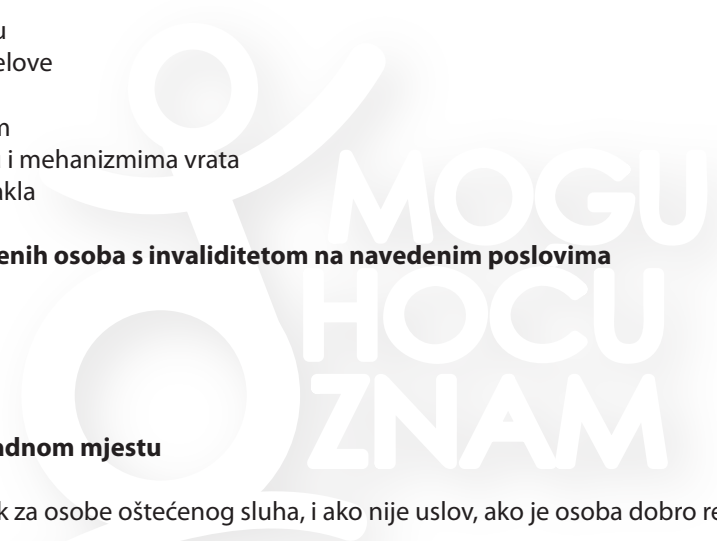
- oštećenje sluha
- intelektualne teškoće
- teškoće u govoru

Moguće prilagodbe na radnom mjestu

- eventualno znakovni jezik za osobe oštećenog sluha, i ako nije uslov, ako je osoba dobro rehabilitovana

Napomene

Lični asistent će svakom zaposleniku s invaliditetom olakšati posao - on nije nužan u svim radnim zadacima, već samo u nekim elementima. To može biti i vanjski član, a tu ulogu može preuzeti i neki član postojećeg radnog tima. Kod zapošljavanja, potrebno je obratiti pažnju na pojedinačne sposobnosti i mogućnosti svake osobe s invaliditetom - svaki slučaj je i jednak i različit. Uvijek je poželjno dodatno procijeniti stepen invaliditeta i tome prilagoditi radne zadatke.

Obrtnička zanimanja

• Pomoćni bravar •

Opis radnih zadataka na radnom mjestu

- mjerenje i zacrtavanje daljinskih mjera
- piljenje, siječenje, turpijanje
- savijanje lima, bušenje mašinsko i ručno
- rezanje reznom pločom, spajanje dijelova u cjelinu
- rastavljanje cjeline na dijelove, protukorozivna zaštita
- narezivanje navoja, elektrolučno zavarivanje
- montiranje brava i građevne bravarije, poliranje

Primjeri iz prakse zaposlenih osoba s invaliditetom na navedenim poslovima

- intelektualne teškoće
- tjelesni invaliditet
- oštećenje sluha
- teškoće u govoru

Moguće prilagodbe na radnom mjestu

- eventualno prilagođavanje električnih alata s optičkim signalima za osobe s oštećenjem sluha
- pomoć radnog asistenta ili kolega oko nekih poslova za osobe s intelektualnim teškoćama
- eventualno ukidanje arhitektonskih barijera ako je potrebno za osobe s tjelesnim invaliditetom

Napomene

Lični asistent će svakom zaposleniku s invaliditetom olakšati posao - on nije nužan u svim radnim zadacima, već samo u nekim elementima. To može biti i vanjski član, a tu ulogu može preuzeti i neki član postojećeg radnog tima. Kod zapošljavanja, potrebno je obratiti pažnju na pojedinačne sposobnosti i mogućnosti svake osobe s invaliditetom - svaki slučaj je i jednak i različit. Uvijek je poželjno dodatno procijeniti stepen invaliditeta i tome prilagoditi radne zadatke.

• Pomoćni radnik za galanteriju •

Opis radnih zadataka na radnom mjestu

- ljepljenje, obilježavanje dijelova
- čišćenje gotovih proizvoda, odrezivanje konca
- učvršćivanje krajeva konca, bušenje rupica
- učvršćivanje nitni i kopči, bojenje rubova
- oblikovanje galanterije
- sastavljenje jednostavnih dijelova ljepljenjem
- podvijenje rubova, kaširanje, krojenje jednostavnih dijelova

Primjeri iz prakse zaposlenih osoba s invaliditetom na navedenim poslovima

- intelektualne teškoće
- oštećenje sluha
- psihičke teškoće/mentalno zdravlje
- teškoće u govoru

Moguće prilagodbe na radnom mjestu

- pomoć radnog asistenta za dio poslova za osobe s intelektualnim teškoćama
- eventualno znakovni jezik i ako nije uslov ako je osoba dobro rehabilitovana

Napomene

Lični asistent će svakom zaposleniku s invaliditetom olakšati posao - on nije nužan u svim radnim zadacima, već samo u nekim elementima. To može biti i vanjski član, a tu ulogu može preuzeti i neki član postojećeg radnog tima. Kod zapošljavanja, potrebno je obratiti pažnju na pojedinačne sposobnosti i mogućnosti svake osobe s invaliditetom - svaki slučaj je i jednak i različit. Uvijek je poželjno dodatno procijeniti stepen invaliditeta i tome prilagoditi radne zadatke.

• Pomoćni instalater grijanja i klimatizacije •

Opis radnih zadataka na radnom mjestu

- mjerenje i zacrtavanje daljinskih mjera
- piljenje, siječenje, turpijanje, savijanje lima
- bušenje ručno i mašinsko, rezanje reznom pločom
- spajanje dijelova u cjelinu
- rastavljanje cjeline na dijelove, kopanje kanala
- čišćenje i zaštita cijevi, rezanje cijevnim rezačem
- spajanje cijevi, montaža cjevovoda
- montaža grijaćih cijevi, narezivanje navoja

Primjeri iz prakse zaposlenih osoba s invaliditetom na navedenim poslovima

- intelektualne teškoće
- oštećenje sluha
- teškoće u govoru

Moguće prilagodbe na radnom mjestu

- eventualno prilagođavanje električnih alata s optičkim signalima za osobe s oštećenjem sluha
- pomoć radnog asistenta ili kolega oko nekih poslova za osobe s intelektualnim teškoćama

Napomene

Lični asistent će svakom zaposleniku s invaliditetom olakšati posao - on nije nužan u svim radnim zadacima, već samo u nekim elementima. To može biti i vanjski član, a tu ulogu može preuzeti i neki član postojećeg radnog tima. Kod zapošljavanja, potrebno je obratiti pažnju na pojedinačne sposobnosti i mogućnosti svake osobe s invaliditetom - svaki slučaj je i jednak i različit. Uvijek je poželjno dodatno procijeniti stepen invaliditeta i tome prilagoditi radne zadatke.

Obrtnička zanimanja

• Pomoćni radnik knjigovezac •

Opis radnih zadataka na radnom mjestu

- brojenje materijala, umetanje i sabiranje araka
- mjerenje i crtanje, krojenje uz zadane mjere
- priprema materijala, nanošenje ljepila
- čišćenje alata i radnog mjesta, izrada blokova (uvezi)
- izrada mekog uveza, ljepljenje podstava
- obrezivanje blokova i brošura, kaširanje
- izrada korica, izrada uglova, spajanje
- prešanje, pregled i čišćenje knjige

Primjeri iz prakse zaposlenih osoba s invaliditetom na navedenim poslovima

- intelektualne teškoće
- oštećenje sluha
- oštećenje vida
- teškoće u govoru

Moguće prilagodbe na radnom mjestu

- pomoć radnog asistenta za dio poslova za osobe s intelektualnim teškoćama
- eventualno znakovni jezik i ako nije uvijek ako je osoba dobro rehabilitovana
- u određenim dijelovima radni asistent i za osobe s oštećenjem vida

Napomene

Lični asistent će svakom zaposleniku s invaliditetom olakšati posao - on nije nužan u svim radnim zadacima, već samo u nekim elementima. To može biti i vanjski član, a tu ulogu može preuzeti i neki član postojećeg radnog tima. Kod zapošljavanja, potrebno je obratiti pažnju na pojedinačne sposobnosti i mogućnosti svake osobe s invaliditetom - svaki slučaj je i jednak i različit. Uvijek je poželjno dodatno procijeniti stepen invaliditeta i tome prilagoditi radne zadatke.

Obrtnička zanimanja

• Pomoćni krojač •

Opis radnih zadataka na radnom mjestu

- izrada bodova, izrada rupica
- našivanje dugmadi, ravno šivanje
- izrada raznih šavova
- izrada poruba, vješalica, držača remena, spona, ušitaka, našivnih džepova
- rad na mašini za obmatanje
- rad na mašini za izradu zapora, peglanje

Primjeri iz prakse zaposlenih osoba s invaliditetom na navedenim poslovima

- intelektualne teškoće
- tjelesni invaliditet
- oštećenje sluha
- teškoće u govoru

Moguće prilagodbe na radnom mjestu

- eventualno prilagođavanje električnih alata s optičkim signalima za osobe s oštećenjem sluha
- pomoć radnog asistenta ili kolega oko nekih poslova za osobe s intelektualnim teškoćama
- eventualno ukidanje arhitektonskih barijera ako je potrebno za osobe s tjelesnim invaliditetom

Napomene

Lični asistent će svakom zaposleniku s invaliditetom olakšati posao - on nije nužan u svim radnim zadacima, već samo u nekim elementima. To može biti i vanjski član, a tu ulogu može preuzeti i neki član postojećeg radnog tima.

Kod zapošljavanja, potrebno je obratiti pažnju na pojedinačne sposobnosti i mogućnosti svake osobe s invaliditetom - svaki slučaj je i jednak i različit.

Uvijek je poželjno dodatno procijeniti stepen invaliditeta i tome prilagoditi radne zadatke.

• Pomoćni moler •

Opis radnih zadataka na radnom mjestu

- čišćenje i krpanje maltera
- brušenje podloge
- pranje starih naliča
- struganje naliča
- pranje kistova i valjaka
- nauljivanje podloga
- brušenje i struganje hrđe
- pripremanje podloga
- zaglađivanje gleterom
- krečenje vodenim naličem
- premazivanjem fungicidima
- krečenje disperzivnim bojama

Primjeri iz prakse zaposlenih osoba s invaliditetom na navedenim poslovima

- intelektualne teškoće
- oštećenje sluha
- oštećenje vida
- teškoće u govoru

Moguće prilagodbe na radnom mjestu

- pomoć radnog asistenta za dio poslova za osobe s intelektualnim teškoćama
- eventualno znakovni jezik, i ako nije uslov, ako je osoba dobro rehabilitirana
- u određenim dijelovima radni asistent i za osobe s oštećenjem vida

Napomene

Lični asistent će svakom zaposleniku s invaliditetom olakšati posao - on nije nužan u svim radnim zadacima, već samo u nekim elementima. To može biti i vanjski član, a tu ulogu može preuzeti i neki član postojećeg radnog tima.

Kod zapošljavanja, potrebno je obratiti pažnju na pojedinačne sposobnosti i mogućnosti svake osobe s invaliditetom - svaki slučaj je i jednak i različit.

Uvijek je poželjno dodatno procijeniti stepen invaliditeta i tome prilagoditi radne zadatke.

• Pomoćni parketar •

Opis radnih zadataka na radnom mjestu

- čišćenje podloga
- nanošenje ljepila na podloge
- polaganje parketa
- zabijanje rubnih letvica
- brušenje tanjurskom brusilicom
- brušenje laka
- mjerenje i zacrtavanje daljinskih mjera
- skidanje i čišćenje starog parketa, brušenje parketa
- izrada špica za popunjavanje
- lakiranje parketa

Primjeri iz prakse zaposlenih osoba s invaliditetom na navedenim poslovima

- intelektualne teškoće
- oštećenje sluha
- psihičke teškoće/mentalno zdravlje
- tjelesni invaliditet
- teškoće u govoru

Moguće prilagodbe na radnom mjestu

- pomoć radnog asistenta za osobe s intelektualnim teškoćama
- eventualno znakovni jezik, i ako nije uslov, ako je osoba dobro rehabilitovana

Napomene

Lični asistent će svakom zaposleniku s invaliditetom olakšati posao - on nije nužan u svim radnim zadacima, već samo u nekim elementima. To može biti i vanjski član, a tu ulogu može preuzeti i neki član postojećeg radnog tima.

Kod zapošljavanja, potrebno je obratiti pažnju na pojedinačne sposobnosti i mogućnosti svake osobe s invaliditetom - svaki slučaj je i jednak i različit.

Uvijek je poželjno dodatno procijeniti stepen invaliditeta i tome prilagoditi radne zadatke.

• Pomoćni stolar •

Opis radnih zadataka na radnom mjestu

- ručno krojenje drva
- bušenje i dubljenje drva
- pomaganje pri radu pilama
- nanošenje ljepila
- ručno brušenje površine
- bojenje močilima, nauljivanje i usjajivanje
- čišćenje alata i radionice
- ravnanje i debljanje blanjom
- ručno spajanje ljepilom
- izrada elementarnih vezova
- kontrola pravouglosti
- okivanje, priprema podloge
- mašinsko krojenje
- ravnanje ravnalicom
- obrada debljačom i glodalicom
- nanošenje boje i laka

Primjeri iz prakse zaposlenih osoba s invaliditetom na navedenim poslovima

- intelektualne teškoće
- oštećenje sluha
- tjelesni invaliditet
- psihičke teškoće/mentalno zdravlje
- teškoće u govoru

Moguće prilagodbe na radnom mjestu

- pomoć radnog asistenta za osobe s intelektualnim teškoćama
- eventualno znakovni jezik, i ako nije uslov, ako je osoba dobro rehabilitovana

Napomene:

Lični asistent će svakom zaposleniku s invaliditetom olakšati posao - on nije nužan u svim radnim zadacima, već samo u nekim elementima. To može biti i vanjski član, a tu ulogu može preuzeti i neki član postojećeg radnog tima. Kod zapošljavanja, potrebno je obratiti pažnju na pojedinačne sposobnosti i mogućnosti svake osobe s invaliditetom - svaki slučaj je i jednak i različit. Uvijek je poželjno dodatno procijeniti stepen invaliditeta i tome prilagoditi radne zadatke.

• Pomoćni vodoinstalater •

Opis radnih zadataka na radnom mjestu

- mjerenje i zacrtavanje daljinskih mjera
- piljenje, siječenje
- turpijanje, savijanje lima
- bušenje ručno i mašinsko
- rezanje reznom pločom
- spajanje dijelova u cjelinu, rastavljanje cjeline na dijelove
- kopanje kanala u zidu, zaštita cijevi
- rad na polužnim makazama, rad rotacijskim rezačem
- narezivanje, brtvljenje
- rad olovnim, plastičnim i bakarnim cijevima
- montiranje vodovodnih armatura
- priključivanje sanitarnih elemenata
- pomaganje kod popravaka puknuća cijevi
- pomaganje kod popravka dovodnih armatura
- priključivanje trošila vode, spajanje limenih dijelova

Primjeri iz prakse zaposlenih osoba s invaliditetom na navedenim poslovima

- intelektualne teškoće
- oštećenje sluha
- teškoće u govoru

Moguće prilagodbe na radnom mjestu

- eventualno prilagođavanje električnih alata s optičkim signalima za osobe s oštećenjem sluha
- pomoć radnog asistenta ili kolega oko nekih poslova za osobe s intelektualnim teškoćama

Napomene:

Lični asistent će svakom zaposleniku s invaliditetom olakšati posao - on nije nužan u svim radnim zadacima, već samo u nekim elementima. To može biti i vanjski član, a tu ulogu može preuzeti i neki član postojećeg radnog tima.

Kod zapošljavanja, potrebno je obratiti pažnju na pojedinačne sposobnosti i mogućnosti svake osobe s invaliditetom - svaki slučaj je i jednak i različit.

Uvijek je poželjno dodatno procijeniti stepen invaliditeta i tome prilagoditi radne zadatke.

• Reprofotograf •

Opis radnih zadataka na radnom mjestu

- komuniciranje putem e-maila
- pretvaranje file-a u štamparsku formu i kretanje u rad
- priprema mašina i hemikalija za rad (radna temperatura)
- rad na računaru
- kontakti sa strankama

Primjeri iz prakse zaposlenih osoba s invaliditetom na navedenim poslovima

- tjelesni invaliditet
- oštećenje sluha
- teškoće u govoru

Moguće prilagodbe na radnom mjestu

- uklanjanje arhitektonskih barijera za osobe s tjelesnim invaliditetom
- tekstualni telefon, telefaks uređaj sa svjetlosnim i vibrirajućim alarmom za osobe s oštećenjem sluha

Napomene:

- prilagođavanje je potrebno ovisno o procjeni invaliditeta

Lični asistent će svakom zaposleniku s invaliditetom olakšati posao - on nije nužan u svim radnim zadacima, već samo u nekim elementima. To može biti i vanjski član, a tu ulogu može preuzeti i neki član postojećeg radnog tima.

Kod zapošljavanja, potrebno je obratiti pažnju na pojedinačne sposobnosti i mogućnosti svake osobe s invaliditetom - svaki slučaj je i jednak i različit.

Uvijek je poželjno dodatno procijeniti stepen invaliditeta i tome prilagoditi radne zadatke.

Obrtnička zanimanja

• Sito-štampar •

Opis radnih zadataka na radnom mjestu

- primanje poruka iz prethodnih smjena
- pranje mašina
- puštanje mašina u pogon
- rad na računaru
- telefoniranje
- kontakt sa strankama

Primjeri iz prakse zaposlenih osoba s invaliditetom na navedenim poslovima

- tjelesni invaliditet
- intelektualne teškoće
- oštećenje sluha
- oštećenje vida
- teškoće u govoru

Moguće prilagodbe na radnom mjestu

- prilagođavanje možda nije ni potrebno, ovisno o procijeni

Napomene:

Lični asistent će svakom zaposleniku s invaliditetom olakšati posao - on nije nužan u svim radnim zadacima, već samo u nekim elementima. To može biti i vanjski član, a tu ulogu može preuzeti i neki član postojećeg radnog tima.

Kod zapošljavanja, potrebno je obratiti pažnju na pojedinačne sposobnosti i mogućnosti svake osobe s invaliditetom - svaki slučaj je i jednak i različit.

Uvijek je poželjno dodatno procijeniti stepen invaliditeta i tome prilagoditi radne zadatke.

• Tehničar za naočalnu optiku •

Opis radnih zadataka na radnom mjestu

- brušenje optičkih stakla
- brušenje leća
- ugradnja leća u okvire
- popravci okvira

Primjeri iz prakse zaposlenih osoba s invaliditetom na navedenim poslovima

- tjelesni invaliditet
- oštećenje sluha
- teškoće u govoru

Moguće prilagodbe na radnom mjestu

- uklanjanje arhitektonskih barijera za osobe s tjelesnim invaliditetom
- eventualno znakovni jezik, i ako nije uslov, ako je osoba dobro rehabilitovana

Napomene:

- danas su mašine za izradu leća računalizovane i razni oblici tjelesnog invaliditeta bi mogli raditi taj posao

Lični asistent će svakom zaposleniku s invaliditetom olakšati posao - on nije nužan u svim radnim zadacima, već samo u nekim elementima. To može biti i vanjski član, a tu ulogu može preuzeti i neki član postojećeg radnog tima.

Kod zapošljavanja, potrebno je obratiti pažnju na pojedinačne sposobnosti i mogućnosti svake osobe s invaliditetom - svaki slučaj je i jednak i različit.

Uvijek je poželjno dodatno procijeniti stepen invaliditeta i tome prilagoditi radne zadatke.

• Tehnički crtač •

Opis radnih zadataka na radnom mjestu

- izrada tehničke dokumentacije
- izrada skica, nacрта
- izrada cjenovnika

Primjeri iz prakse zaposlenih osoba s invaliditetom na navedenim poslovima

- tjelesni invaliditet
- oštećenje sluha
- teškoće u govoru

Moguće prilagodbe na radnom mjestu

- uklanjanje arhitektonskih barijera za osobe s tjelesnim invaliditetom
- eventualno znakovni jezik i ako nije uslov, ako je osoba dobro rehabilitovana

Napomene:

- potrebna procjena invaliditeta

Lični asistent će svakom zaposleniku s invaliditetom olakšati posao - on nije nužan u svim radnim zadacima, već samo u nekim elementima. To može biti i vanjski član, a tu ulogu može preuzeti i neki član postojećeg radnog tima.

Kod zapošljavanja, potrebno je obratiti pažnju na pojedinačne sposobnosti i mogućnosti svake osobe s invaliditetom - svaki slučaj je i jednak i različit.

Uvijek je poželjno dodatno procijeniti stepen invaliditeta i tome prilagoditi radne zadatke.

Odjeli za Ljudske resurse

• Asistent na projektima psihološkog testiranja •

Opis radnih zadataka na radnom mjestu

- pregled elektronske pošte (e-mail)
- priprema testova za testiranje
- testiranja kandidata
- pisanje profila kandidata
- administracija
- interpretacija/analiza rezultata

Primjeri iz prakse zaposlenih osoba s invaliditetom na navedenim poslovima

- tjelesni invaliditet
- oštećenje vida (osim administracije)
- oštećenje sluha
- teškoće u govoru

Moguće prilagodbe na radnom mjestu

- eventualno, ovisno o procjeni funkcije ruke, kompjuter s govornom jedinicom za osobe s tjelesnim invaliditetom
- lični asistent u dijelu radnog vremena

Napomene:

Lični asistent će svakom zaposleniku s invaliditetom olakšati posao - on nije neophodan u svim radnim zadacima, već samo u nekim elementima. To može biti i vanjski član, a tu ulogu može preuzeti i neki član postojećeg radnog tima. Kod zapošljavanja, potrebno je obratiti pažnju na pojedinačne sposobnosti i mogućnosti svake osobe s invaliditetom - svaki slučaj je i jednak i različit.

Uvijek je poželjno dodatno procijeniti stepen invaliditeta i tome prilagoditi radne zadatke.

Opšte rukovodstvo i poslovne funkcije

• Administrativni tehničar (sekretar/ica) •

Opis radnih zadataka na radnom mjestu

- javljanje na telefon
- odlaganje, spremanje dokumentacije
- razvrstavanje dokumenata po kancelarijama i poslovima
- primanje i zapisivanje poruka

Primjeri iz prakse zaposlenih osoba s invaliditetom na navedenim poslovima

- tjelesni invaliditet
- oštećenje sluha
- oštećenje vida
- intelektualne teškoće

Moguće prilagodbe na radnom mjestu

- uklanjanje arhitektonskih barijera za osobe s tjelesnim invaliditetom
- tekstualni telefon, telefaks uređaj sa svjetlosnim i vibrirajućim alarmom za osobe s oštećenjem sluha
- ovisno o procjeni-pomoć ličnog asistenta

Napomene:

- procijeniti kolika je samostalnost u obavljanju djela poslova (javljanje na telefon, primanje i razvrstavanje poruka)

Lični asistent će svakom zaposleniku s invaliditetom olakšati posao - on nije nužan u svim radnim zadacima, već samo u nekim elementima. To može biti i vanjski član, a tu ulogu može preuzeti i neki član postojećeg radnog tima.

Kod zapošljavanja, potrebno je obratiti pažnju na pojedinačne sposobnosti i mogućnosti svake osobe s invaliditetom - svaki slučaj je i jednak i različit.

Uvijek je poželjno dodatno procijeniti stepen invaliditeta i tome prilagoditi radne zadatke.

Opšte rukovodstvo i poslovne funkcije

• Asistent u sektoru općih i pravnih poslova •

Opis radnih zadataka na radnom mjestu

- slaganje ugovora – briga oko ugovora, aneksi, autorski ugovori, itd.
- evidencija godišnjih odmora i sl.
- prijave i odjave na penzijsko i zdravstveno osiguranje – vođenje administracije oko zapošljavanja
- tekući poslovi

Primjeri iz prakse zaposlenih osoba s invaliditetom na navedenim poslovima

- tjelesni invaliditet
- oštećenje sluha
- teškoće u govoru
- oštećenje vida

Moguće prilagodbe na radnom mjestu

- uklanjanje arhitektonskih barijera za osobe s tjelesnim invaliditetom
- tehnička prilagođavanja računara za osobe s tjelesnim invaliditetom
- tekstualni telefon, akustični sistemi za osobe s oštećenjem vida

Napomene:

- prilagođavanje zavisi od procjene invaliditeta i organizacije poslovanja
- slabovidne osobe uz pomoć opreme za uvećavanje štampe mogu voditi administraciju (evidencije i sl), te voditi administraciju oko zapošljavanja, potpuno slijepa osoba uz videću pomoć

Lični asistent će svakom zaposleniku s invaliditetom olakšati posao - on nije nužan u svim radnim zadacima, već samo u nekim elementima. To može biti i vanjski član, a tu ulogu može preuzeti i neki član postojećeg radnog tima.

Kod zapošljavanja, potrebno je obratiti pažnju na pojedinačne sposobnosti i mogućnosti svake osobe s invaliditetom - svaki slučaj je i jednak i različit.

Uvijek je poželjno dodatno procijeniti stepen invaliditeta i tome prilagoditi radne zadatke.

• **Plastenička proizvodnja povrća, voća i cvijeća** •

Opis radnih zadataka na radnom mjestu

- kultivisanje zemljišta i priprema za postavljanje platenika
- postavljanje platenika uz stručnu pomoć prema standardima
- priprema rasadnog materijala (npr.zelena salata, mladi luk, jagode, ruže, zimsko cvijeće)
- sadnja rasadnog materijala
- priprema rasadnog materijala

Primjeri iz prakse zaposlenih osoba s invaliditetom na navedenim poslovima

- intelektualne teškoće
- psihičke teškoće/mentalno zdravlje
- oštećenje sluha
- tjelesni invaliditet
- oštećenje vida

Moguće prilagodbe na radnom mjestu

- lični asistent ili član porodice
- znakovni jezik za osobe s oštećenjm sluha - nije potrebno ako je osoba dobro rehabilitovana

Napomene:

- znakovni jezik nije uslov, kao niti lični asistent ako je prisutna nadređena osoba, koja daje postepene upute za rad

Lični asistent će svakom zaposleniku s invaliditetom olakšati posao - on nije nužan u svim radnim zadacima, već samo u nekim elementima. To može biti i vanjski član, a u većini slučajeva ulogu preuzima drugi član domaćinstava.

U većini slučajeva osobe sa invaliditetom se odlučuju za plasteničku proizvodnju kod samozapošljavanja, odnosno u vlastitom domaćinstvu i sa ostalim članovima uže porodice. Kod zapošljavanja kod poslodavca, potrebno je obratiti pažnju na pojedinačne sposobnosti i mogućnosti svake osobe s invaliditetom.

Uvijek je poželjno dodatno procijeniti stepen invaliditeta i tome prilagoditi radne zadatke, a potrebno je vršiti i kontinuiranu edukaciju iz oblasti.

• **Proizvodnja krastavaca/kornišona** •

Opis radnih zadataka na radnom mjestu

- kultivisanje i priprema zemljišta za sijanje
- priprema sjemenskog materijala
- sadnja sadnog materijala
- postavljanje mreže
- đubrenje prema standardima
- zalijevanje
- branje
- distribucija

Primjeri iz prakse zaposlenih osoba s invaliditetom na navedenim poslovima

- intelektualne teškoće
- psihičke teškoće/mentalno zdravlje
- oštećenje sluha
- tjelesni invaliditet
- oštećenje vida

Moguće prilagodbe na radnom mjestu

- lični asistent ili član porodice
- znakovni jezik za osobe s oštećenjem sluha - nije potrebno ako je osoba dobro rehabilitovana

Napomene:

- znakovni jezik nije uslov, kao niti lični asistent ako je prisutna nadređena osoba, koja daje postepene upute za rad

Lični asistent će svakom zaposleniku s invaliditetom olakšati posao - on nije nužan u svim radnim zadacima, već samo u nekim elementima. To može biti i vanjski član, a u većini slučajeva ulogu preuzima drugi član domaćinstava.

U većini slučajeva osobe sa invaliditetom se odlučuju za proizvodnju krastavaca/kornišona kod samozapošljavanja, odnosno u vlastitom domaćinstvu i sa ostalim članovima uže porodice. Ovaj vid poljoprivredne proizvodnje omogućava veoma brz povrat uložених sredstava (cijeli proces od sadnje do berbe traje oko 60 dana) i zadovoljavajući prihod obzirom da je proizvod atraktivan na tržištu. Kod zapošljavanja kod poslodavca, potrebno je obratiti pažnju na pojedinačne sposobnosti i mogućnosti svake osobe s invaliditetom.

Uvijek je poželjno dodatno procijeniti stepen invaliditeta i tome prilagoditi radne zadatke, a potrebno je vršiti i kontinuiranu edukaciju iz oblasti.

• Proizvodnja voća •

Opis radnih zadataka na radnom mjestu

- kultivisanje i priprema zemljišta za sadnju
- priprema sadnog materijala (npr.jabuka, kruška, šljiva, malina)
- kopanje rupa za sadnju (ručno ili mašinski)
- sadnja sadnog materijala
- đubrenje prema standardima
- zalijevanje
- sezonska rezidba

Primjeri iz prakse zaposlenih osoba s invaliditetom na navedenim poslovima

- intelektualne teškoće
- psihičke teškoće/mentalno zdravlje
- oštećenje sluha
- tjelesni invaliditet
- oštećenje vida

Moguće prilagodbe na radnom mjestu

- lični asistent ili član porodice
- znakovni jezik za osobe s oštećenjm sluha - nije potrebno ako je osoba dobro rehabilitovana

Napomene:

• znakovni jezik nije uslov, kao niti lični asistent ako je prisutna nadređena osoba, koja daje postepene upute za rad
Lični asistent će svakom zaposleniku s invaliditetom olakšati posao - on nije nužan u svim radnim zadacima, već samo u nekim elementima. To može biti i vanjski član, a u većini slučajeva ulogu preuzima drugi član domaćinstava.
U većini slučajeva osobe sa invaliditetom se odlučuju za proizvodnju krastavaca/kornišona kod samozapošljavanja, odnosno u vlastitom domaćinstvu i sa ostalim članovima uže porodice. Ovaj vid poljoprivredne proizvodnje omogućava veoma brz povrat uložениh sredstava (cijeli proces od sadnje do berbe traje oko 60 dana) i zadovoljavajući prihod obzirom da je proizvod atraktivan na tržištu. Kod zapošljavanja kod poslodavca, potrebno je obratiti pažnju na pojedinačne sposobnosti i mogućnosti svake osobe s invaliditetom.

Uvijek je poželjno dodatno procijeniti stepen invaliditeta i tome prilagoditi radne zadatke, a potrebno je vršiti i kontinuiranu edukaciju iz oblasti.

• Rasadničar cvijeća i uređivač zelenih površina •

Opis radnih zadataka na radnom mjestu

- košenje trave
- iskopavanje zemlje za sadnju drveća, grmova i dr.
- rasađivanje sadnica
- sadnja sadnica

Primjeri iz prakse zaposlenih osoba s invaliditetom na navedenim poslovima

- intelektualne teškoće
- psihičke teškoće/mentalno zdravlje
- oštećenje sluha
- lakši tjelesni invaliditet
- oštećenje vida

Moguće prilagodbe na radnom mjestu

- lični asistent ili član porodice
- znakovni jezik za osobe s oštećenjem sluha - nije potrebno ako je osoba dobro rehabilitovana

Napomene:

- znakovni jezik nije uslov, kao niti lični asistent ako je prisutna nadređena osoba, koja daje postepene upute za rad

Lični asistent će svakom zaposleniku s invaliditetom olakšati posao - on nije nužan u svim radnim zadacima, već samo u nekim elementima. To može biti i vanjski član, a u većini slučajeva ulogu preuzima drugi član domaćinstava. U većini slučajeva osobe sa invaliditetom se odlučuju za proizvodnju krastavaca/kornišona kod samozapošljavanja, odnosno u vlastitom domaćinstvu i sa ostalim članovima uže porodice. Ovaj vid poljoprivredne proizvodnje omogućava veoma brz povrat uloženi sredstava (cijeli proces od sadnje do berbe traje oko 60 dana) i zadovoljavajući prihod obzirom da je proizvod atraktivan na tržištu. Kod zapošljavanja kod poslodavca, potrebno je obratiti pažnju na pojedinačne sposobnosti i mogućnosti svake osobe s invaliditetom. Uvijek je poželjno dodatno procijeniti stepen invaliditeta i tome prilagoditi radne zadatke, a potrebno je vršiti i kontinuiranu edukaciju iz oblasti.

• Asistent u marketingu •

Opis radnih zadataka na radnom mjestu

- osmišljavanje raznih promo materijala i banjera
- organiziranje evenata
- operativa: fakturisanje računa
- ugovaranje saradnje (djelimično je zadužena i za pisanje ugovora ali s naglaskom na njihovo arhiviranje i praćenje)
- skupljanje podataka (sa web-a i iz novina), analiza i njihova priprema za kolege u marketingu
- priprema press clippinga i pregledavanje newslettera (provjera sadržaja)
- priprema manjih PR objava (pisanje članaka i PR objava za vanjske medije)

Primjeri iz prakse zaposlenih osoba s invaliditetom na navedenim poslovima

- tjelesni invaliditet
- oštećenje sluha
- oštećenje vida

Moguće prilagodbe na radnom mjestu

- uklanjanje arhitektonskih barijera za osobe s tjelesnim invaliditetom
- tekstualni telefoni, čitač ekrana, govorna jedinica za osobe oštećena sluha

Napomene:

- upitna je organizacija eventa kod koje može biti potrebna pomoć kolega

Lični asistent će svakom zaposleniku s invaliditetom olakšati posao - on nije nužan u svim radnim zadacima, već samo u nekim elementima. To može biti i vanjski član, a tu ulogu može preuzeti i neki član postojećeg radnog tima.

Kod zapošljavanja, potrebno je obratiti pažnju na pojedinačne sposobnosti i mogućnosti svake osobe s invaliditetom - svaki slučaj je i jednak i različit.

Uvijek je poželjno dodatno procijeniti stepen invaliditeta i tome prilagoditi radne zadatke.

• Novinar u preduzeću •

Opis radnih zadataka na radnom mjestu

- pregledanje domaćih novina
- analiza stranih izvora
- prevođenje članaka
- pisanje autorskih tekstova povremeno praćenje događanja na terenu
- slanje newslettera- minimalno poznavanje programa Draw viewe, Edit plus, Photoshop, osnove HTML-a, znanja o komuniciranju putem interneta

Primjeri iz prakse zaposlenih osoba s invaliditetom na navedenim poslovima

- tjelesni invaliditet
- oštećenje sluha
- oštećenje vida

Moguće prilagodbe na radnom mjestu

- arhitektonska prilagodba i tekstualni telefon, telefaks uredaj sa svjetlosnim i vibrirajucim alarmom za osobe s oštećenjm sluha
- prilagodba kompjutera (dodatna oprema i adekvatan računarski program), te videća podrška u manjem djelu čitanja materijala koji se ne mogu iščitati skenerom za osobe s oštećenjm vida

Napomene:

Lični asistent će svakom zaposleniku s invaliditetom olakšati posao - on nije nužan u svim radnim zadacima, već samo u nekim elementima. To može biti i vanjski član, a tu ulogu može preuzeti i neki član postojećeg radnog tima.

Kod zapošljavanja, potrebno je obratiti pažnju na pojedinačne sposobnosti i mogućnosti svake osobe s invaliditetom - svaki slučaj je i jednak i različit.

Uvijek je poželjno dodatno procijeniti stepen invaliditeta i tome prilagoditi radne zadatke.

• Savjetnik za posloprimce •

Opis radnih zadataka na radnom mjestu

- revizija baze biografija
- praćenje pristiglih prijava i ažuriranje baze
- izrada analiza i izvještaja vezano za konkretne aktuelne projekte
- analiza kontakata i kontaktiranje pristiglih prijavitelja
- promocija projekata koje vode

Primjeri iz prakse zaposlenih osoba s invaliditetom na navedenim poslovima

- tjelesni invaliditet
- oštećenja vida

Moguće prilagodbe na radnom mjestu

- ovisno o procjeni funkcije ruke prilagoden računar, arhitektonske prilagodbe za osobe s tjelesnim invaliditetom
- prilagodba računar (dodatna računarska oprema za osobe s oštećenjem vida), dio radnog vremena potrebna videća pomoć u svrhu čitanja pisanih materijala koji se ne mogu išcitati skenerom

Napomene:

- Moguće i za osobe oštećena sluha ako se kontaktiranje može raditi elektronskom poštom
- nije potrebno posebno zapošljavati videću osobu kao podršku, već preraspodjelom posla osloboditi vrijeme jedne videće osobe unutar radne skupine

Lični asistent će svakom zaposleniku s invaliditetom olakšati posao - on nije nužan u svim radnim zadacima, već samo u nekim elementima. To može biti i vanjski član, a tu ulogu može preuzeti i neki član postojećeg radnog tima.

Kod zapošljavanja, potrebno je obratiti pažnju na pojedinačne sposobnosti i mogućnosti svake osobe s invaliditetom - svaki slučaj je i jednak i različit.

Uvijek je poželjno dodatno procijeniti stepen invaliditeta i tome prilagoditi radne zadatke.

• Savjetnik za internetsku promociju •

Opis radnih zadataka na radnom mjestu

- objavljivanje oglasa
- kontaktiranje klijenata
- traženje novih klijenata
- predlaganje dizajna i marketinga; komunikacija i koordinacija sa drugim uredima
- sastanci po potrebi
- dodatno vođenje projekta po potrebi (radionice i sl.)

Primjeri iz prakse zaposlenih osoba s invaliditetom na navedenim poslovima

- tjelesni invaliditet
- oštećenja vida
- oštećenja sluha

Moguće prilagodbe na radnom mjestu

- arhitektonska prilagodba, eventualno lični asistent za sastanke izvan ureda za osobe s tjelesnim invaliditetom
- prilagodba računara (dodatna oprema i adekvatan računarski program), te videća podrška u manjem dijelu (odlasci na sastanke) za osobe s oštećenjem vida

Napomene:

- dio poslova koji se odnosi na dizajn ne može obavljati slijepa osoba, ali je pogodno za slabovidnu osobu

Lični asistent će svakom zaposleniku s invaliditetom olakšati posao - on nije nužan u svim radnim zadacima, već samo u nekim elementima. To može biti i vanjski član, a tu ulogu može preuzeti i neki član postojećeg radnog tima. Kod zapošljavanja, potrebno je obratiti pozornost na pojedinačne sposobnosti i mogućnosti svake osobe s invaliditetom - svaki slučaj je i jednak i različit.

Uvijek je poželjno dodatno procijeniti stepen invaliditeta i tome prilagoditi radne zadatke.

• Savjetnik za regrutiranje •

Opis radnih zadataka na radnom mjestu

- pregledavanje mailova
- kontaktiranje klijenata i vođenje dodatnih projekata – projekti su vezani, nekad različiti od posla kojim se inače bave
- odlasci na sastanke (na sedmičnoj bazi)
- sastavljanje ugovora
- predlaganje paketa prodaje za klijente
- prezentacija usluga klijentima

Primjeri iz prakse zaposlenih osoba s invaliditetom na navedenim poslovima

- tjelesni invaliditet
- oštećenje vida
- teškoće u govoru

Moguće prilagodbe na radnom mjestu

- arhitektonska prilagodba, eventualna tehnička prilagodba računala za osobe s tjelesnim oštećenjem
- računalo s govornom jedinicom sa slušalicama za osobe s oštećenjem vida
- eventualno lični asistent

Napomene:

Lični asistent će svakom zaposleniku s invaliditetom olakšati posao - on nije nužan u svim radnim zadacima, već samo u nekim elementima. To može biti i vanjski član, a tu ulogu može preuzeti i neki član postojećeg radnog tima.

Kod zapošljavanja, potrebno je obratiti pažnju na pojedinačne sposobnosti i mogućnosti svake osobe s invaliditetom - svaki slučaj je i jednak i različit.

Uvijek je poželjno dodatno procijeniti stepen invaliditeta i tome prilagoditi radne zadatke.

• **Voditelj prodaje za poslovne i rezidencijalne korisnike** • **(telekomunikacije)**

Opis radnih zadataka na radnom mjestu

- stvaranje baze i filtriranje postojeće
- razumijevanje ponude proizvoda i usluga
- prezentacija, savjetovanje i prodaja usluga
- rješavanje specifičnih problema za korisnike

Primjeri iz prakse zaposlenih osoba s invaliditetom na navedenim poslovima

- tjelesni invaliditet
- oštećenje vida
- oštećenje sluha

Moguće prilagodbe na radnom mjestu

- uklanjanje arhitektonskih barijera za osobe s tjelesnim invaliditetom
- čitači ekrana, govorne jedinice, softver za slabovidne, Brailleove elektronske bilježnice, tekstualni telefoni, posebni telefax uređaji za osobe s oštećenjem vida

Napomene:

Sve tri vrste invaliditeta mogu raditi te poslove, ali je za svakog potrebna procjena, te razina do koje je osoba uspješno rehabilitirana.

Lični asistent će svakom zaposleniku s invaliditetom olakšati posao - on nije nužan u svim radnim zadacima, već samo u nekim elementima. To može biti i vanjski član, a tu ulogu može preuzeti i neki član postojećeg radnog tima.

Kod zapošljavanja, potrebno je obratiti pažnju na pojedinačne sposobnosti i mogućnosti svake osobe s invaliditetom - svaki slučaj je i jednak i različit.

Uvijek je poželjno dodatno procijeniti stepen invaliditeta i tome prilagoditi radne zadatke.

Turizam i ugostiteljstvo

• Pomoćni radnik u kuhinji/pomoćni pekar •

Opis radnih zadataka na radnom mjestu

- primanje i pranje suđa
- pripremanje namirnica
- pečenje mesa na roštilju
- održavanje čistoće radnih površina
- pripremanje salata

Primjeri iz prakse zaposlenih osoba s invaliditetom na navedenim poslovima

- intelektualne teškoće
- psihičke teškoće/mentalno zdravlje
- tjelesni invaliditet
- oštećenje sluha
- oštećenje vida
- teškoće u govoru

Moguće prilagodbe na radnom mjestu

- prilagođavanja nisu potrebna osim u izuzetnim slučajevima ovisno o procjeni invaliditeta

Napomene:

Lični asistent će svakom zaposleniku s invaliditetom olakšati posao - on nije nužan u svim radnim zadacima, već samo u nekim elementima.

To može biti i vanjski član, a tu ulogu može preuzeti i neki član postojećeg radnog tima.

Kod zapošljavanja, potrebno je obratiti pozornost na pojedinačne sposobnosti i mogućnosti svake osobe s invaliditetom - svaki slučaj je i jednak i različit.

Uvijek je poželjno dodatno procijeniti stepen invaliditeta i tome prilagoditi radne zadatke.

• Njegovatelj •

Opis radnih zadataka na radnom mjestu

- pomaganje i namještanje kreveta
- pomaganje nepokretnim osobama pri promjeni položaja
- pomaganje kod odijevanja, kupanja, razvrstavanja rublja
- čišćenje prostora

Primjeri iz prakse zaposlenih osoba s invaliditetom na navedenim poslovima

- intelektualne teškoće
- psihičke teškoće/mentalno zdravlje
- oštećenje sluha

Moguće prilagodbe na radnom mjestu

- lični asistent
- znakovni jezik za osobe s oštećenjem sluha - mada ni to nije potrebno ako je osoba dobro rehabilitovana

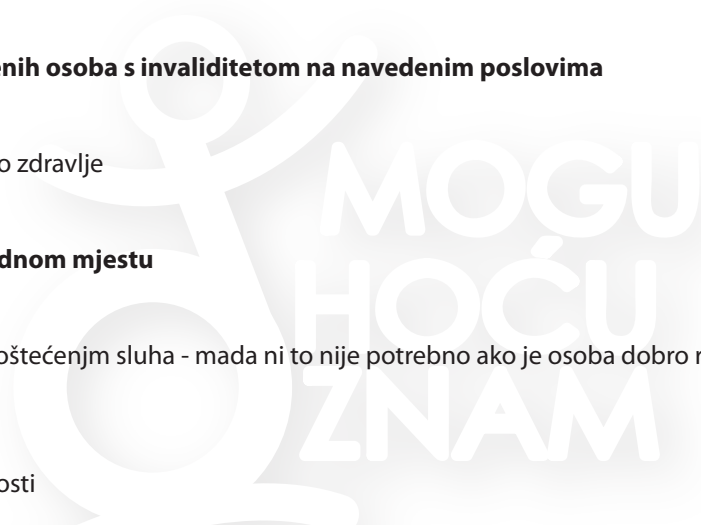
Napomene:

- potrebna procjena osobnosti

Lični asistent će svakom zaposleniku s invaliditetom olakšati posao - on nije nužan u svim radnim zadacima, već samo u nekim elementima. To može biti i vanjski član, a tu ulogu može preuzeti i neki član postojećeg radnog tima.

Kod zapošljavanja, potrebno je obratiti pažnju na pojedinačne sposobnosti i mogućnosti svake osobe s invaliditetom - svaki slučaj je i jednak i različit.

Uvijek je poželjno dodatno procijeniti stepen invaliditeta i tome prilagoditi radne zadatke.

• Zubotehničar •

Opis radnih zadataka na radnom mjestu

- modeliranje mostova
- modeliranje djelimičnih proteza
- modeliranje proteza
- modeliranje ortodontskih naprava

Primjeri iz prakse zaposlenih osoba s invaliditetom na navedenim poslovima

- tjelesni invaliditet
- oštećenje sluha

Moguće prilagodbe na radnom mjestu

- arhitektonske barijere za osobe s tjelesnim invaliditetom
- znakovni jezik za osobe s oštećenjem sluha - mada ni to možda nije potrebno ako je osoba dobro rehabilitovana

Napomene:

Lični asistent će svakom zaposleniku s invaliditetom olakšati posao - on nije nužan u svim radnim zadacima, već samo u nekim elementima. To može biti i vanjski član, a tu ulogu može preuzeti i neki član postojećeg radnog tima.

Kod zapošljavanja, potrebno je obratiti pažnju na pojedinačne sposobnosti i mogućnosti svake osobe s invaliditetom - svaki slučaj je i jednak i različit.

Uvijek je poželjno dodatno procijeniti stepen invaliditeta i tome prilagoditi radne zadatke.

• Deklarant •

Opis radnih zadataka na radnom mjestu

- uzimanje i otvaranje kutije s odgovarajućim proizvodom
- stavljanje proizvoda na stol za deklariranje
- uzimanje odgovarajućih deklaracija i lijepljenje na proizvode
- vraćanje deklariranih proizvoda u odgovarajuću kutiju
- odlaganje kutije na odgovarajuću paletu

Primjeri iz prakse zaposlenih osoba s invaliditetom na navedenim poslovima

- intelektualne teškoće
- psihičke teškoće/mentalno zdravlje
- tjelesni invaliditet
- teškoće u govoru
- oštećenja sluha

Moguće prilagodbe na radnom mjestu

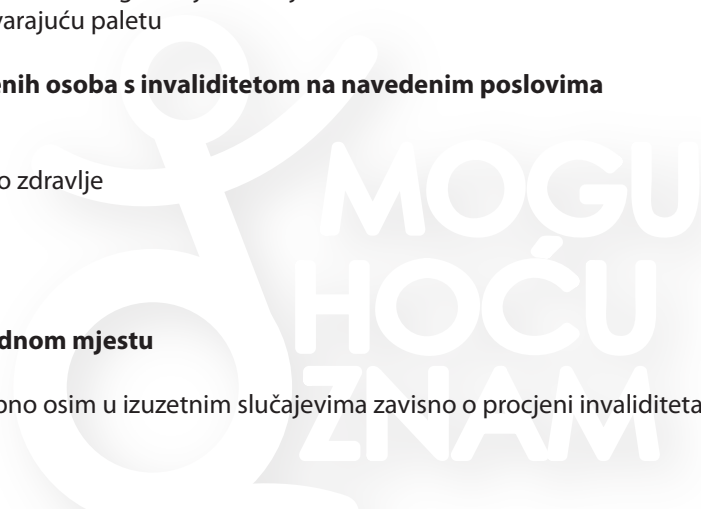
- prilagođavanje nije potrebno osim u izuzetnim slučajevima zavisno o procjeni invaliditeta

Napomene:

Lični asistent će svakom zaposleniku s invaliditetom olakšati posao - on nije nužan u svim radnim zadacima, već samo u nekim elementima. To može biti i vanjski član, a tu ulogu može preuzeti i neki član postojećeg radnog tima.

Kod zapošljavanja, potrebno je obratiti pažnju na pojedinačne sposobnosti i mogućnosti svake osobe s invaliditetom - svaki slučaj je i jednak i različit.

Uvijek je poželjno dodatno procijeniti stepen invaliditeta i tome prilagoditi radne zadatke.

• Operater u dojavnom centru •

Opis radnih zadataka na radnom mjestu

- upravljanje sredstvima i sistemima tehničke zaštite
- neprestan uvid u stanje alarmnih signala sa šticećenih objekata spojenih na dojavni centar
- protupožarna dojava šticećenog objekta - izvještavanje vatrogasaca

Primjeri iz prakse zaposlenih osoba s invaliditetom na navedenim poslovima

- tjelesni invaliditet
- oštećenje sluha
- oštećenje vida

Moguće prilagodbe na radnom mjestu

- uklanjanje arhitektonskih barijera u prostoru za osobe s tjelesnim invaliditetom
- prilagođavanje alarmnih sistema - taktilni vibrirajući

Napomene:

- potrebna procjena invaliditeta

Lični asistent će svakom zaposleniku s invaliditetom olakšati posao - on nije nužan u svim radnim zadacima, već samo u nekim elementima. To može biti i vanjski član, a tu ulogu može preuzeti i neki član postojećeg radnog tima.

Kod zapošljavanja, potrebno je obratiti pažnju na pojedinačne sposobnosti i mogućnosti svake osobe s invaliditetom - svaki slučaj je i jednak i različit.

Uvijek je poželjno dodatno procijeniti stepen invaliditeta i tome prilagoditi radne zadatke.

• Operater u dojavnom centru •

Opis radnih zadataka na radnom mjestu

- upravljanje sredstvima i sistemima tehničke zaštite
- neprestan uvid u stanje alarmnih signala sa šticećenih objekata spojenih na dojavni centar
- protupožarna dojava šticećenog objekta - izvještavanje vatrogasaca

Primjeri iz prakse zaposlenih osoba s invaliditetom na navedenim poslovima

- tjelesni invaliditet
- oštećenje sluha
- oštećenje vida

Moguće prilagodbe na radnom mjestu

- uklanjanje arhitektonskih barijera u prostoru za osobe s tjelesnim invaliditetom
- prilagođavanje alarmnih sistema - taktilni vibrirajući

Napomene:

- potrebna procjena invaliditeta

Lični asistent će svakom zaposleniku s invaliditetom olakšati posao - on nije nužan u svim radnim zadacima, već samo u nekim elementima. To može biti i vanjski član, a tu ulogu može preuzeti i neki član postojećeg radnog tima.

Kod zapošljavanja, potrebno je obratiti pažnju na pojedinačne sposobnosti i mogućnosti svake osobe s invaliditetom - svaki slučaj je i jednak i različit.

Uvijek je poželjno dodatno procijeniti stepen invaliditeta i tome prilagoditi radne zadatke.

• Pediker •

Opis radnih zadataka na radnom mjestu

- pregled kartona/klijenata dnevno
- pedikura
- sterilizacija alata
- čišćenje

Primjeri iz prakse zaposlenih osoba s invaliditetom na navedenim poslovima

- tjelesni invaliditet
- oštećenje sluha
- teškoće u govoru

Moguće prilagodbe na radnom mjestu

- uklanjanje arhitektonskih barijera za osobe s tjelesnim invaliditetom
- tekstualni telefon, telefaks uređaj sa svjetlosnim i vibrirajućim alarmom za osobe s oštećenjem sluha

Napomene:

- prilagođavanje je potrebno ovisno o procjeni invaliditeta

Lični asistent će svakom zaposleniku s invaliditetom olakšati posao - on nije nužan u svim radnim zadacima, već samo u nekim elementima. To može biti i vanjski član, a tu ulogu može preuzeti i neki član postojećeg radnog tima.

Kod zapošljavanja, potrebno je obratiti pažnju na pojedinačne sposobnosti i mogućnosti svake osobe s invaliditetom - svaki slučaj je i jednak i različit.

Uvijek je poželjno dodatno procijeniti stepen invaliditeta i tome prilagoditi radne zadatke.

• Pomoćni radnik /Administrativni poslovi •

Opis radnih zadataka na radnom mjestu

- razvrstavanje dokumenata po broju i vrsti
- slaganje dokumenata po redosljedju
- odlaganje kutija s dokumentima u čošak prostorije
- označavanje sadržaja na kutijama (redni broj i sadržaj)

Primjeri iz prakse zaposlenih osoba s invaliditetom na navedenim poslovima

- lakše intelektualne teškoće
- oštećenje sluha
- psihičke teškoće/ mentalno zdravlje

Moguće prilagodbe na radnom mjestu

- prilagođavanja nisu potrebna osim možda uključivanje ličnog asistenta zavisno od procjene invaliditeta

Napomene:

Lični asistent će svakom zaposleniku s invaliditetom olakšati posao - on nije nužan u svim radnim zadacima, već samo u nekim elementima. To može biti i vanjski član, a tu ulogu može preuzeti i neki član postojećeg radnog tima.

Kod zapošljavanja, potrebno je obratiti pažnju na pojedinačne sposobnosti i mogućnosti svake osobe s invaliditetom - svaki slučaj je i jednak i različit.

Uvijek je poželjno dodatno procijeniti stepen invaliditeta i tome prilagoditi radne zadatke.

• **Proizvodnja i pakovanje jaja** •

Opis radnih zadataka na radnom mjestu

- odabir jaja
- pakovanje jaja u kutije
- lijepljenje deklaracija na kutije
- utovar i istovar paketa jaja

Primjeri iz prakse zaposlenih osoba s invaliditetom na navedenim poslovima

- intelektualne teškoće
- psihičke teškoće/ mentalno zdravlje
- tjelesni invaliditet
- oštećenje sluha
- oštećenje vida
- teškoće u govoru

Moguće prilagodbe na radnom mjestu

- prilagođavanja nisu potrebna osim u izuzetnim slučajevima ovisno o procjeni invaliditeta

Napomene:

Lični asistent će svakom zaposleniku s invaliditetom olakšati posao - on nije nužan u svim radnim zadacima, već samo u nekim elementima. To može biti i vanjski član, a tu ulogu može preuzeti i neki član postojećeg radnog tima.

Kod zapošljavanja, potrebno je obratiti pažnju na pojedinačne sposobnosti i mogućnosti svake osobe s invaliditetom - svaki slučaj je i jednak i različit.

Uvijek je poželjno dodatno procijeniti stepen invaliditeta i tome prilagoditi radne zadatke.

Preporuke za poslodavce

Karakteristike pojedinih vrsta invaliditeta

Oštećenje sluha:

- poželjno je da rade u prostorima koje su bez buke i s dobrom akustikom,
- poželjno je što više vizuelnih informacija,
- poželjno je da rade u dobro osvijetljenom prostoru,
- poželjno je u razgovoru obraćati im se licem okrenutim prema njima.

Tjelesni invaliditet:

- U slučaju da je u prostoru potrebno izvršiti neke preinake poželjno je da su vrata širine 90 cm (100 cm bilo bi idealno, jer tada mogu proći i najveća kolica).
- Dizalo/lift bi trebao biti dubine 150 cm.
- U toaletu klizna vrata su najprimjerenije rješenje.
- U slučaju zapošljavanja osoba koje se otežano kreću samostalno ili koriste pomagala koja nisu kolica, poželjno bi bilo osigurati radno mjesto u prostoriji blizu ulaza, odnosno dizala/lifta.
- Radno vrijeme: Predvidjeti mogućnost fleksibilnog radnog vremena posebno za osobe koje nemaju mogućnost vlastitog prijevoza ili dolaze na posao organizovanim prevozom za osobe s invaliditetom, a posebno uz slučaju nepovoljnih vremenskih prilika.
- Mogućnost rada od kuće: Posebno zbog već spomenutih vremenskih nepogoda, mogućeg kvara dizala/lifta ako osoba živi na spratu, fizikalnih vježbi i drugih oblika rehabilitacije i sl.
- Dodatno:
  - teško prevaljuju veće udaljenosti,
  - teže svladavaju prostorne prepreke/stepenice, tepisi trebaju biti fiksirani i sl.,
  - treba dovoljan prostor za kretanje i manevriranje kolicima,
  - potrebno prilagoditi da dohvat bude u rangu s onim što zaista mogu dohvatiti.

Oštećenje vida:

- poželjno im je olakšati orijentaciju (rukohvati, jače osvjetljenje i sl.),
- mogu bolje koristiti informacije koje im se daju u obliku intenzivnih boja,
- mogu dobro koristiti informacije koje im se daju zvučnim sredstvima,
- radno mjesto mora biti adekvatno osvijetljeno (bez blještanja i sl.),
- poželjno je da postoji konstanta u rasporedu stvari, papira, predmeta,
- poželjno je ukloniti opremu koja je opasna ili nepotrebna.

Intelektualne teškoće:

- izbjegavati normiranje i intenzivnije se usmjeriti na praćenje rezultata rada,
- na radnim mjestima gdje postoji potpuna samostalnost i viša razina socijalne odgovornosti poželjno je intenzivnije pratiti rad i rezultate,
- na radnim mjestima gdje postoji veća razina predvidivih opasnosti poželjno je da imaju intenzivniju kontrolu i pomoć,
- upute za rad je najbolje pojednostaviti, konkretizirati i skratiti.

Izvod iz UN konvencije o pravima osoba sa invaliditetom

Konvencija usvojena na zasjedanju generalne skupštine Ujedinjenih naroda 13. decembra 2006 g.

Članak 27.

RAD I ZAPOŠLJAVANJE

1. Države stranke priznaju pravo na rad osobama s invaliditetom, na ravnopravnoj osnovi s drugima; ovo uključuje pravo na mogućnost zarađivanja za život od rada, slobodno odabranog ili prihvaćenog na tržištu rada i u radnom okruženju koje je otvoreno, uključujući i dostupno osobama s invaliditetom. Države stranke će osigurati i promicati ostvarenje prava na rad, uključujući pritom i one koji steknu invaliditet tijekom zaposlenja, poduzimanjem odgovarajućih koraka, uključujući i zakonodavstvo, s ciljem, među ostalim:

(a) zabrane diskriminacije na temelju invaliditeta u odnosu na sva pitanja vezana uz sve oblike zapošljavanja, uključujući uvjete pronalaženja kandidata, primanja na posao i zapošljavanja, trajanja zaposlenja, karijernog napredovanja u službi i sigurnih uvjeta rada koji ne štete zdravlju,

(b) zaštite osoba s invaliditetom na ravnopravnoj osnovi s drugima glede pravednih i povoljnih uvjeta rada, uključujući jednake mogućnosti i jednaku plaću za rad iste vrijednosti, sigurne i zdrave uvjete rada, uz zaštitu od uznemiravanja i pravnu zaštitu u slučaju pritužbi,

(c) osiguravanja ostvarivanja radničkih i sindikalnih prava osobama s invaliditetom na ravnopravnoj osnovi s drugima,

(d) omogućavanja djelotvornog pristupa osoba s invaliditetom općim tehničkim programima, kao i programima profesionalne orijentacije, službama zapošljavanja i profesionalnom i trajnom obrazovanju,

(e) promicanja mogućnosti zapošljavanja i karijernog napredovanja osoba s invaliditetom na tržištu rada, kao i pružanja pomoći u pronalaženju, dobivanju, zadržavanju posla i povratku na posao,

(f) promicanja mogućnosti samozapošljavanja, poduzetništva, razvoja zadržavanja i pokretanja vlastitog posla,

(g) zapošljavanja osoba s invaliditetom u javnom sektoru,

(h) promicanja zapošljavanja osoba s invaliditetom u privatnom sektoru kroz odgovarajuće politike i mjere, koje mogu uključivati afirmativne akcijske programe, poticaje i druge mjere,

(i) osiguranja prihvatljive prilagodbe okruženja na radnom mjestu za osobe s invaliditetom,

(j) promicanja stjecanja radnog iskustva osoba s invaliditetom na otvorenom tržištu rada,

(k) promicanja programa strukovne i profesionalne rehabilitacije, zadržavanja posla i programa povratka na posao za osobe s invaliditetom.

2. Države stranke će osigurati da osobe s invaliditetom ne budu držane u ropskom ili podčinjenom odnosu i da budu, pod uvjetima ravnopravnim s drugima, zaštićene od prisilnog rada.

Izvod iz Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju osoba sa invaliditetom u Federaciji Bosne i Hercegovine

III. ZAPOŠLJAVANJE I RAD OSOBA SA INVALIDITETOM

1. PRAVO NA ZAPOŠLJAVANJE

Član 15.

Osobe sa invaliditetom zapošljavaju se i rade na tržištu rada pod općim i posebnim uvjetima.

Pod općim uvjetima zapošljavaju se osobe sa invaliditetom na otvorenom tržištu rada, u državnim organima, organima pravosuđa, organima lokalne uprave, javnim službama, ustanovama, fondovima, javnim preduzećima, privrednim društvima i drugim pravnim licima koja nisu osnovana za zapošljavanje osoba sa invaliditetom u skladu sa zakonom.

Prednost pri zapošljavanju u subjektima iz stava 2. ovog člana u okviru javnog sektora imaju osobe sa invaliditetom, ako pored općih ispunjavaju i posebne uvjete za radno mjesto.

Pod posebnim uvjetima zapošljavaju se osobe sa invaliditetom u ustanovi ili privrednom društvu koja su osnovana radi zapošljavanja osoba sa invaliditetom.

Pod zapošljavanjem pod posebnim uvjetima, u smislu ovog Zakona, smatra se i zapošljavanje u organizacijama osoba sa invaliditetom i samozapošljavanje (pokretanje obrta, obavljanje samostalne djelatnosti i obavljanje poljoprivredne djelatnosti kao jedinog i glavnog zanimanja).

Pravo na zapošljavanje pod posebnim uvjetima imaju osobe sa invaliditetom sa najmanje 60 % invaliditeta, osobe sa najmanje 70% tjelesnog oštećenja, ukoliko to oštećenje ima za posljedicu smanjenje radne sposobnosti iz člana 3. ovog Zakona i osobe sa lakom i umjerenom mentalnom retardacijom.

Pod posebnim uvjetima iz stava 3. ovog člana smatraju se uvjeti koji su prilagođeni psihofizičkim i drugim sposobnostima osoba sa invaliditetom.

Član 16.

Pravo na zapošljavanje, u smislu ovog Zakona, ima osoba sa invaliditetom kod koje je utvrđena preostala radna sposobnost i koje je radno osposobljeno.

Ako se radno osposobljavanje vrši dokvalifikacijom ili prekvalifikacijom osobe sa invaliditetom radi njenog zapošljavanja, taj vid radnog osposobljavanja može ostvariti osoba sa invaliditetom do navršanih 55 godina života i koje se, s obzirom na prirodu i vrstu preostale radne sposobnosti, može osposobiti za rad na odgovarajućem poslu sa punim radnim vremenom, što utvrđuje stručni organ za ocjenjivanje radne sposobnosti prema propisima o penzijskom i invalidskom osiguranju.

Član 17.

Upućivanje osobe sa invaliditetom na zapošljavanje vrši pravno i drugo lice kod kojeg je osoba sa invaliditetom u radnom odnosu, a kantonalna služba za zapošljavanje osoba sa invaliditetom koja nisu u radnom odnosu.

2. UVJETI ZA ZAPOŠLJAVANJE OSOBA SA INVALIDITETOM

a) ZAPOŠLJAVANJE POD OPĆIM UVJETIMA

Član 18.

Prilikom zapošljavanja osoba sa invaliditetom pod općim uvjetima subjekti iz člana 15. stav 2. ovog Zakona dužni su te osobe zapošljavati srazmjerno ukupnom broju zaposlenih u tom subjektu i to:

- do 31. decembra 2009. najmanje jednu osobu sa invaliditetom na svakih 39 zaposlenih,
- do 31. decembra 2010. najmanje jednu osobu sa invaliditetom na svaka 32 zaposlena,

- do 31. decembra 2011. najmanje jednu osobu sa invaliditetom na svaka 24 zaposlena,
- do 31. decembra 2012. najmanje jednu osobu sa invaliditetom na svakih 19 zaposlenih,
- do 31. decembra 2013. najmanje jednu osobu sa invaliditetom na svakih 16 zaposlenih.

Subjekti koji ne ispune obavezu iz stava 1. ovog člana dužni su mjesečno pri isplati plaća obračunati i uplatiti u Fond za podsticanje rehabilitacije i zapošljavanja osoba sa invaliditetom novčani iznos u visini 25% od prosječne plaće u Federaciji za svaku osobu sa invaliditetom koje su bili dužni zaposliti u skladu sa stavom 1. ovog člana.

Član 19.

Privredni i drugi pravni subjekti koji su osnovani u skladu sa zakonom, a ne podliježu obavezi zapošljavanja osoba sa invaliditetom iz člana 18. ovog Zakona, mogu zapošljavati te osobe na odgovarajuće poslove u skladu sa ovim Zakonom i po tom osnovu ostvariti određene stimulanse i povlastice u skladu sa zakonom.

Pravni subjekti iz stava 1. ovog člana dužni su svakog mjeseca prilikom isplate plaća uplaćivati u Fond poseban novčani iznos u visini 0,5% od iznosa isplaćene mjesečne brutoplaće svih zaposlenih, izuzev ako zapošljavaju osobe sa invaliditetom u skladu sa članom 18. stav 1. ovog Zakona.

Odredba iz stava 2. ovog člana ne odnosi se na pravne subjekte koji ispunjavaju uvjete iz člana 18. stav 1. ovog Zakona.

Obaveza iz stava 2. ovog člana ne odnosi se na strana diplomatska i konzularna predstavništva, privredna društva za zapošljavanja osoba sa invaliditetom, zaštitne radionice, radne centre, ustanove za profesionalnu rehabilitaciju i organizacije osoba sa invaliditetom.

Federalni ministar nadležan za rad i socijalnu politiku (u daljnjem tekstu: ministar) donijet će propis kojim će se utvrditi radna mjesta i poslovi na kojima pri zapošljavanju osoba sa invaliditetom, uz zadovoljavanje ostalih potrebnih uvjeta, prednost imaju osobe sa 100% invaliditetom.

b) ZAPOSŁJAVANJE POD POSEBNIM UVJETIMA

Član 20.

Zapošljavanje osoba sa invaliditetom pod posebnim uvjetima podrazumijeva zapošljavanje u skladu sa članom 15. st. 4., 5. i 6. ovog Zakona.

Član 48.

Pravno i drugo lice koje zapošljava osobu sa invaliditetom (u daljnjem tekstuposlodavac) ima pravo na:

1. poreske i carinske olakšice utvrđene poreskim i carinskim propisima;
2. stimulans predviđen ugovorom o zapošljavanju osoba sa invaliditetom zaključenim sa Fondom, službom za zapošljavanje, Fondom za penzijsko-invalidsko osiguranje, nadležnom službom socijalne zaštite, jedinicom lokalne uprave ili sa drugim poslodavcem (u daljnjem tekstu: nosilac osiguranja zapošljavanja).

Privredna društva za zapošljavanje osoba sa invaliditetom i zaštitne radionice, pored prava iz stava 1. ovog člana, imaju pravo i na:

1. pogodnosti na osnovu statusa poslodavca;
2. novčanu nadoknadu.

Olakšice i druga prava iz ovog člana poslodavac ostvaruje, bez obzira na to da li je osoba sa invaliditetom prethodno bila prijavljena na evidenciji nezaposlenih službe za zapošljavanje.

Član 49.

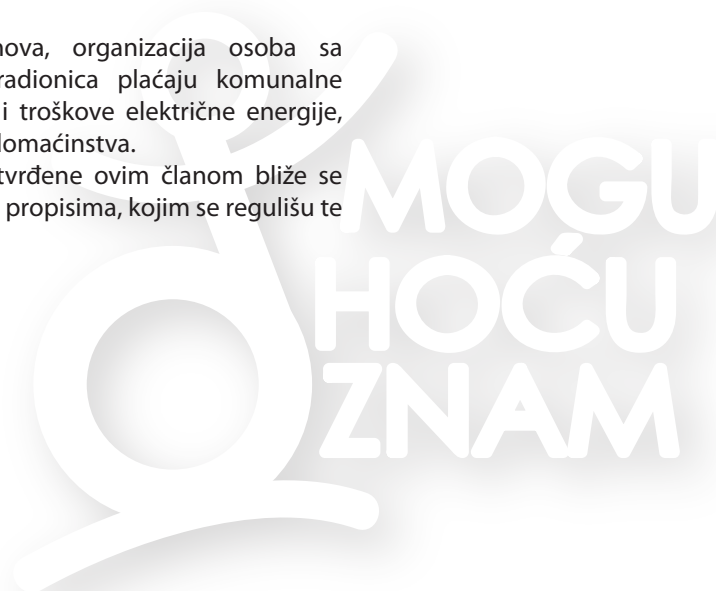
Privredno društvo za zapošljavanje osoba sa invaliditetom i zaštitna radionica, u skladu sa članom 48. ovog Zakona, oslobođeni su plaćanja:

1. poreza na specifične načine ostvarivanja prihoda kao što su lutrija, tombola ili druga vrsta nagradne igre i razne jednokratne dobrotvorne akcije neekonomske prirode;
2. poreza na svaki vid stavljanja privatne svojine u javnu svojinu u korist privrednog društva;
3. poreza u slučaju sticanja prava svojine na nepokretnosti bez obzira na osnov sticanja (kupovina, poklon, legat, testament i dr.);

4. poreza na dobit,
5. naknade za eksploataciju šuma;
6. članarine za turističke zajednice;
7. naknade za infrastrukturu (građevinsko zemljište, vodoprivreda, elektroprivreda, magistralni putevi i dr.);
8. doprinosa za vodoprivredu;
9. poreza za zaštitu od prirodnih i drugih nepogoda;
10. doprinosa za ekološku zaštitu;
11. komunalnih, administrativnih i dr. vrsta taksi;
12. naknada i taksi prilikom registracije preduzeća i samostalnih djelatnosti.

Privredno društvo, ustanova, organizacija osoba sa invaliditetom i zaštitna radionica plaćaju komunalne usluge, telefonske usluge i troškove električne energije, pod uslovima koji važe za domaćinstva.

Oslobađanja i beneficije utvrđene ovim članom bliže se uređuju zakonima i drugim propisima, kojim se regulišu te oblasti.

Izvod iz Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju invalida u Republici Srpskoj

IV ZAPOŠLJAVANJE I RAD INVALIDA

1) PRAVO NA ZAPOŠLJAVANJE

Član 11.

Invalidi imaju pravo na zapošljavanje na tržištu rada pod opštim ili posebnim uslovima.

Pravo na zapošljavanje pod posebnim uslovima propisanim članom 15. stav 2. ovog zakona, imaju invalidi sa najmanje 40% invalidnosti, lica sa najmanje 70% tjelesnog oštećenja i lica sa lakom i umjerenom mentalnom retardacijom.

Invalidnost u smislu prethodnog stava, utvrđuje se prema propisima o penzijskom i invalidskom osiguranju, propisima o socijalnoj zaštiti, a za vojne i civilne invalide rata, po propisima koji se odnose na njih.

Pod posebnim uslovima iz stava 1. ovog člana, smatraju se uslovi, koji su prilagođeni psihofizičkim i drugim sposobnostima invalida.

Član 12.

Pravo na zapošljavanje u smislu ovog zakona, ima invalid, kod koga je utvrđena preostala radna sposobnost, a koji nije stekao uslove za ostvarivanje prava na bilo koju vrstu penzije, pod uslovom da je radno osposobljen.

Ako se radno osposobljavanje vrši dokvalifikacijom, ili prekvalifikacijom invalida radi zapošljavanja, taj vid radnog osposobljavanja može ostvariti invalid koji nije navršio 55 godina života i koji se, s obzirom na prirodu i vrstu preostale radne sposobnosti, može osposobiti za rad na odgovarajućem poslu s punim radnim vremenom, što utvrđuje stručni organ u skladu sa propisima o penzijsko - invalidskom osiguranju.

2) SREDSTVA ZA ZAPOŠLJAVANJE INVALIDA

Član 13.

Sredstva za zapošljavanje invalida obezbjeđuju:

1. Preduzeće, odnosno organ ili organizacija i drugo fizičko i pravno lice, kod kojeg je invalid bio u radnom odnosu, na dan utvrđivanja invalidnosti, odnosno preostale radne sposobnosti - za invalide u radnom odnosu.

2. Republika Srpska (u daljem tekstu: Republika), Zavod za zapošljavanje, Republička udruženja poslodavaca i Fond za penzijsko i invalidsko osiguranje, za invalide koji se na dan utvrđivanja invalidnosti, odnosno preostale radne sposobnosti, nisu nalazili u radnom odnosu.

Visinu i način obezbjeđenja ovih sredstava i druge međusobne odnose, ovi subjekti uređuju ugovorom sa subjektima koji zapošljavaju invalide. U finansiranju zapošljavanja invalida mogu učestvovati i drugi pravni subjekti (komore, fondovi i sl.), kao i građani, a dio sredstava dužna je obezbjediti i opština, odnosno grad, na čijem se području nalazi prebivalište invalida.

Član 14.

Upućivanje invalida na zapošljavanje, vrši nadležni organ subjekta iz stava 1. tačke 1. prethodnog člana, kod kojeg je invalid u radnom odnosu, a Zavod za zapošljavanje, invalide koji nisu u radnom odnosu.

3) USLOVI ZA ZAPOŠLJAVANJE INVALIDA

Član 15.

Zapošljavanjem invalida pod opštim uslovima, smatra se zapošljavanje na otvorenom tržištu rada u državnim organima, javnim ustanovama i preduzećima u vlasništvu Republike, koja nisu osnovana za zapošljavanje lica sa invaliditetom, u skladu sa ovim zakonom.

Zapošljavanje pod posebnim uslovima, je zapošljavanje u ustanovi, preduzeću ili zaštitnoj radionici, osnovanim radi zapošljavanja invalida (u daljem tekstu: zaštitna radionica), koji se na osnovu radnih i opštih sposobnosti ne mogu zaposliti na otvorenom tržištu rada ili održati svoje zaposlenje uz primjenu olakšica iz člana 44. ovog zakona.

Zapošljavanjem pod posebnim uslovima, smatra se i samozapošljavanje (osnivanje vlastitog preduzeća i obavljanje samostalne djelatnosti), te zapošljavanje u porodičnom preduzeću.

4) ZAPOŠLJAVANJE POD OPŠTIM USLOVIMA

Član 16.

Zapošljavanjem pod opštim uslovima podrazumijeva se zapošljavanje invalida u organima državne uprave, organima pravosuđa i drugim državnim organima, organima lokalne uprave, javnim službama, ustanovama i fondovima, te preduzećima u vlasništvu ili u većinskom vlasništvu Republike Srpske.

Organi i druga lica iz stava 1. ovog člana, dužna su na odgovarajućem radnom mjestu, prema vlastitom izboru, u odgovarajućim radnim uslovima imati zaposleno:

- do 31. decembra 2005. najmanje jedno lice s invaliditetom, na svakih 49 zaposlenih,
- do 31. decembra 2006. najmanje jedno lice s invaliditetom, na svaka 32 zaposlena,
- do 31. decembra 2007. najmanje jedno lice s invaliditetom, na svaka 24 zaposlena,
- do 31. decembra 2008. najmanje jedno lice s invaliditetom, na svakih 19 zaposlenih,
- do 31. decembra 2009. najmanje jedno lice s invaliditetom, na svakih 16 zaposlenih.

Poslodavac, koji podliježe obavezi iz stava 2. ovoga člana, a nije ispunio tu obavezu, dužan je svakog mjeseca prilikom isplate plata uplaćivati u Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica s invaliditetom, poseban

Član 17.

Poslodavci, koji su osnovani i registrovani u skladu sa odredbama Zakona o preduzećima, a ne podliježu obavezi zapošljavanja invalida, mogu zapošljavati ta lica na odgovarajuće poslove u skladu sa ovim zakonom i po tom osnovu ostvariti određene stimulanse i povlastice. Poslodavac, iz stava 1. ovog člana dužan je, osim ako ima zaposlen broj invalida iz člana 16. stava 2. ovog zakona, svakog mjeseca prilikom isplate plata, uplaćivati u Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica s invaliditetom, poseban doprinos u visini 0,1% iznosa isplaćene mjesečne bruto plate svih zaposlenih.

Ukoliko poslodavci iz stava 1. ovog člana zaposle invalide, dužni su obezbijediti odgovarajuće uslove za njihov rad.

Ministri, nadležni za rad i socijalnu zaštitu, donijeće pravilnik, kojim će se utvrditi radna mjesta i poslovi na kojima, pri zapošljavanju osoba s invaliditetom, uz zadovoljavanje ostalih potrebnih uslova, prednost imaju osobe sa većim procentom invalidnosti, odnosno tjelesnog oštećenja.

VIII OLAKŠICE PRI ZAPOŠLJAVANJU INVALIDA

Član 44.

Poslodavac koji zapošljava invalida, ima pravo na poreske olakšice utvrđene poreskim propisima, pravo na novčani stimulans i na stimulans predviđen posebnim ugovorom o zapošljavanju invalida, sklopljenim s Fondom za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje invalida, Zavodom za zapošljavanje, Fondom za penzijsko i invalidsko osiguranje, nadležnom službom socijalne zaštite, jedinicom lokalne samouprave ili s drugim poslodavcem (u daljem tekstu: nosilac obezbijeđenja zapošljavanja). Ova prava poslodavcu pripadaju bez obzira na to da li je invalid bio prethodno prijavljen na evidenciji nezaposlenih Zavoda za zapošljavanje.

Stimulansi iz stava 1. ovog člana ugovoreni s nosiocem obezbijeđenja zapošljavanja su: jednokratna materijalna davanja, sredstva za prilagođavanje radnog mjesta i uslova rada, kreditna sredstva po povoljnijim uslovima

namijenjena kupovini strojeva, opreme, alata ili pribora potrebnog za zapošljavanje invalida, te sredstva naknade razlike zbog smanjenog radnog učinka ili za sufinansiranje dijela plate asistenta (pomagača u radu) invalida u toku rada.

1) PORESKE, CARINSKE I DRUGE OLAKŠICE

Član 45.

Preduzeće za zapošljavanje invalida, zaštitna radionica i radni centar oslobođeni su:

1. Plaćanja carine na uvoz opreme.
2. Plaćanja poreza na opremu (osnovna sredstva i inventar).
3. Plaćanja poreza na promet sopstvenih proizvoda, koje prodaje u svojoj maloprodajnoj trgovinskoj mreži.
4. Plaćanja poreza i carina na stvari koje uvozi kao humanitarnu pomoć ili posredstvom nevladinih organizacija, kao i na stvari koje preduzeće dobije bez naknade kao humanitarnu pomoć.
5. Plaćanja poreza na promet repromaterijala za potrebe sopstvene proizvodnje.
6. Plaćanja poreza na promet usluga koje neposredno pruža građanima, odnosno pravnim licima.
7. Plaćanja poreza na svaki vid stavljanja privatne svojine u javnu svojinu.
8. Plaćanja poreza na dobit.
9. Plaćanja poreza u slučaju sticanja prava svojine na nepokretnosti, bez obzira na osnov sticanja (kupovina, poklon, legat, testament i dr.).
10. Plaćanja poreza na specifične načine ostvarivanja prihoda, kao što je lutrija, tombola ili druga vrsta nagradne igre i razne jednokratne dobrotvorne akcije neekonomske prirode.
11. Plaćanja naknade za infrastrukturu (za građevinsko zemljište, vodoprivredu, elektroprivredu, magistralne puteve i dr.).
12. Plaćanja poreza na plate i druga lična primanja, samo invalida zaposlenih u preduzeću.

MOGU
HOĆU
ZNAM

Katalog je pripremljen u sklopu Kampanje za usvajanje i primjenu zakonskog okvira za profesionalnu rehabilitaciju, osposobljavanje i zapošljavanje osoba sa invaliditetom u Federaciji BiH koju implementira udruženje Centar za razvoj i podršku – CRP iz Tuzle, u saradnji sa udruženjem slijepih Kantona Sarajevo – USKS, a podržana je od strane Centara civilnih inicijativa kroz program „Partnerskog građanskog zastupanja CAPP II“. Ujedinjeni u Koaliciju od jedanaest nevladinih organizacija, Kampanja se provodi pod sloganom „MOGU, HOĆU, ZNAM“.

Katalog se u potpunosti može preuzeti na web stranici udruženja www.crp.org.ba

Koalicija „MOGU, HOĆU, ZNAM“

Kampanja podržana od:

